

EESTI KIRJANDUS

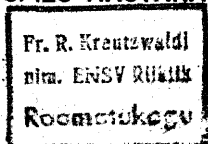
EESTI KIRJANDUSE SELTSI VÄLJAANNE

IV

DR. J. L U I G A, MEELEHAIGUS RAHVALUULES. —
B. L I N D E, C. R. JAKOBSON ILUKIRJANIKUNA. —
KIRJANDUSLIK ÜLEVAADE: K A R L L A O S, OMA
M A A I JA EESTI KULTURA L. — W. R E I M A N,
BALTISCHE LANDESKUNDE. — NÄITEMÄNGUDE
VÖISTLUSEAUUHINNA TOIMEKONNA KOOSOLEK. —
ÜLESKUTSE TAIMETeaduse OSKUSSõNADE AS-
JUS. — EESTI SELTSIDELE JA HARIDUSE SõPRA-
DELE UUED RAAMATUD 1911. — KUKIRJALE SAA-
DETUD RAAMATUD.

TOIMEKOND: V. GRÜNT HAL, J. JÕGEVER,
A. JÜRGENSTEIN, M. KAMP MANN, J. LUIGA,
W. REIMAN, J. TÕNISSON

SEITSMES AASTAKÄIK 1912

TRÜKITUD „POSTIMEHE“ TRÜKIKOJAS — TARTUS, 1912

Eesti Kirjanduse Seltsi usaldusmehed

nute liikmete ja aastamaksude, kunkirja „Eesti Kirjanduse“ ja Rahvakirjanduse-toimekonna väljaannete tellimiste vastuvõtmiseks:

- Alistes: kooliõpetaja P. Kiwirist.
Ambilas: köster K. Preisberg.
Aseris: vabrikametnik J. Einberg.
Audrus: kooliõpetaja H. Kotkas.
Friedrichstadi: kooliõp. M. Okas.
Gatshinas: õpetaja O. Palsa.
Haapsalus: organist A. Tamberg.
Helmes: kooliõpetaja A. Krimm.
Helsingis: õp. A. Nigol.
Iisakus: köster R. Hansen.
Jamburis: õp. J. Treumann.
Kadrinas: wallakirjutaja A. Krimm, Undlas.
Kambjas: õpetaja F. Ederberg, üliõplane Jaan Sossi.
Karksis: vallakirjutaja J. Ilwes.
Karulas: kooliõpetaja A. Anton.
Keilas: õpetaja J. Kukk.
Keenis: mõisapidaja J. Grünberg.
Koerus: kooliõpetaja J. Sõster.
Kolga-Jaanis: õpetaja W. Reiman.
Kõpus: wallakirjutaja A. Lorits.
Krimmis: kooliõp. Aug. Luukas.
Kuresaares: kooliõpetaja H. Piip.
Kursis: kooliõpetaja M. Ulk.
Laiusel: kooliõpetaja J. Riomar, õp. J. Kõpp.
Mii tavis: Dr. M. Ostrow, Литейная 14.
Moskvas: J. Bösberg, Тверская, д. Страхёва, кв. 7.
Mõisakülas: raudteeam. J. Sumberg.
Mustvees: rätseppmeister J. Soodla.
Narvas: kooliõp. J. Speek, õp. J. Jalajas, kaupmees W. Otter, arvepidaja J. Schulbach.
Nõos: õpetaja M. Lipp.
Otepääs: vallakirjutaja G. Wulff.
Paides: J. Gustel.
Palamusel: pr. Helene Warik, Kuremaal.
Palmsis: vallakirjutaja H. Mühlbach.
Paistus: õpetaja J. Bergmann.
Pärnus: Dr. S. Talwik, raamatukaupm. J. Karu ja A. Küng.
Peeterburis: kooliõpetaja T. Riomar, Офицерская 54, raamatupidaja M. Jaakson, Морская д. 29, кв. 2, „Peterburi Teataja“ „Ühiselu“ A. Einer, Офицерская 5, raamatukaupmees K. Leoras, Невский пр.
Pihkwas: Dr. G. Reimann.
Pillistveres: Dr. J. Loorberg, õp. B. Steinberg.
Puhjas: õpetaja J. Walk.
Pöidel: õpetaja C. Sitska.
Põltsamaal: köster H. Leppik.
Põlvas: kooliõpetaja J. Kala.
Rakveres: raamatukaupm. P. Erna, kooliõpetaja J. Seljamaa.
Rannus: köster J. Kompus.
Raplas: õpetaja J. Liiv.
Räpinas: kooliõpetaja P. Heering, kaupmees S. Keerd.
Riias: vannutatud advokat J. Jaakson, Paulucci uul. 3, üliõpl. M. Raud, C. Lokko, üliõpl. W. Kurg.
Rõuges: kooliõpetaja A. Assor.
Samaras: Joh. Liive.
Simunas: köster E. Peterson.
Suure-Jaanis: köster H. Kapp.
Tallinnas: kooliõpetaja Ch. Brüller, raamatukaupm. A. Busch, „Päevalehe“ toimetaja G. E. Luiga, kassahoidja abi A. Rüütel.
Tapal: provisor A. Thomson.
Tarvastus: köster D. Birkenthal ja vallakirjutaja P. Kuusik.
Toris: kooliõpetaja A. Kalbus.
Tormas: köster G. Kommusaar.
Türi vabrikus: J. Strandberg.
Valgas: kooliõp. H. Einer ja P. Einer.
Vaivaras: kooliõpetaja K. Pastak.
Väike-Maarjas: kirjanik Jakob Liiv.
Vändras: õp. J. Nudi, E. Rungi.
Viljandis: notarius G. Seen ja Fr. Roosmann.
Võrus: notarius R. Gabrel ja kaupmees J. Mõttus.

„Eesti Kirjanduse Seltsi“ liikmemaks on 2 r., vallakooliõpetajatele 1 r., eluärgse liikme maks 25 r.

Meelehaigus rahvaluules. ¹⁾

Dr. J. Luiga.

Loova võime, geniuse üle on palju kirjutatud, siiski teame temast õieti vähe. Sõna genius tuleb Lätina sõnast ingenium, mis kaitsvat vaimu, juhatavat vaimu tähendab. Edasi, kitsamas mõttes tähendab sõna inimest, kes isesuguse vaimu mõjul talitab, omasuguste ideede põhjal töötab, nendest täidetud on. Meie ajal nimetatakse geniuseks iseäranis kõrge andega inimest.

Geniusel on omane, et ta isesuguse tungi põhjal, iseäralise sunni najal töötab. Looval geniusel on sagedasti tundmus, et tema mitte oma mõtte, vaimu üle ei valitse, vaid vaim tema üle valitseb, temast võimust on võtnud nii et ta nagu vastu tahtmist — tegema, looma peab. Niisugusest tungist järgneb, et geniaalsed inimesed kõigist raskustest hoolimata töötavad, otse raskuste vastu, kõige teiste arvamiste ja mõjude vastu oma mõtted läbi viivad, sest nad oleks veel õnnatumad kui nad oma sise-misele sunnile vastu hakkaksid. Geniuse tegevust võiksime Eesti keeles „luuletamisega“ tähendada, mille all muidugi mitte värsi tegemist mõista ei tule.

Loov-luule ei ole mitte hariliku hinge ilmutus, loomine vaimuvallas ei ole mitte hariliku inimese võimuses. Luuletamine nõuab ena m nägemist, teisiti nägemist, kui harilikud meeled näevad. Harilik terve hing mahub praeguse elu oludesse, ta jääb siin rahule. Luuletaja hing on praegustes oludes rahutu, kärsitu. Ta tunneb ennast kodus tuleviku oludega, ta loob enesele ise oma maa ilma. Selle tõttu on genius sunnitud uut looma, käesolevaid olusid laiendama, süvendama, täiendama. Niisugune loomise võim on geniusel sellepärast, et ta konstitutsioon isesugune on, et

1) Kõne peetud Eesti Kirjanduse Selts koosolekul Narvas 3. aug 1909 a.

ta vaim mitte harilik ei ole, ühe sõnaga: ta ei ole mitte normal. Haridus ega kasvatust ei jaksaks mitte harilikust inimesest — geniust sünnitada.

Nagu teada, on geniust — vaimuhaigega sugulasena leitud olevat. Tähtsate loomisevõimuga ehitud inimeste meeoleolu juures on haiguse märkideid leitud. Õige tutvust on sellepolest C. Lombroso õpetus. Kuigi uuemal ajal Lombroso õpetust täiel kujul maksvaks ei tunnustata, ei salata genialiste inimeste haiguslikka kalduvusi. Eesti kirjanduses näeme sedasama: kõrgema andega tegelased ilmuvad ebanormalsid kalduvusi. Nii peame C. R. Jakobsoni juures psühhopatoloogilist alust oletama, mis iseäranis C. R. Jakobsoni venna juures langetõbe ning haiguslikuse meeoleolu näol ennast ilmutas. Juhan Liivi raske meelega haiguse juured ulatavad sügavale perekonna loomuomadustesse, ja tema ande idud niisama. Mitmel põhjusel ei taha teisi näitusi väite kaitsmiseks tuua, olgugi, et näitusi kerge oleks rohkem saada.

Õige tihti on usulise andega inimeste juures psühhopatoloogilist ollust märgata, millest teisel korral pikemalt kõneleme.

Loomise peatingimiseks aga on, olgu mis põllul tahes, ikka and, positivilised vaimuomadused, haiguslikud nähtused on ainult kaaskäijad ilmed. Sellepärast ei tee hallutsinatsioon, viirastused veel kedagi prohvetiks, olgugi, et meie prohvetite juures sagedasti meelteviirastusi leiame. Luuletajat, poliitikaannetega inimest võib hallutsinatsioon kui ta nähtuse kujul ilmuda, ainult mõtetes julgustada, sest et ta sellesama vaimu nõnda ütelda, ekstaatiline avaldus on.

On kirjeldatud vahekord meeleõbe ja anderikkuse vahel kindel, võiks ütelda, — loomulik, siis ei ole kahtlust, et sarnane vahekord ka muistse aja laulikute ja loojate juures olemas oli. Meie laulurikas, muidugi ka lauljate — rikas muistne aeg ei olnud vist siis ka meelehaigetest luuletajast — leelotajast ilma.

Endise aja lauljate ja sõnaseppade kohta ei ole võimalik eluloolist materjali saada, mille põhjal meie oma psühhopatoloogilist hüpoteesi tõendada võiksime. Üks võimalus on siiski: meie võime tööst meistri üle otsustada. Siin maksab õigusega sõna: nende viljast peate neid ära tundma.

Vaatame siis rahvaluulesse, kas leiame siin tähiseid, mis meid lubaksid lauljate ja rahva jutu loojate meelehaigust, või meeleviirastusi oletada.

Oma seisukohalt hinnates, võime muinaslugusid kolme liiki jaotada: 1) jutud, mida rahva terve, geniaalne mõttelend on loonud, 2) jutud, kust terve, geniaalse vaimulennu kõrval haiguslikka ollusi leida ning 3) jutud, mida patoloogiline, haige meel on sünnitanud.

Kõige sagedamini leiame rahvaluules haiguslisi avaldusi meelte vallas, leiame viirastusi kuulmise, nägemise, haistmise ja tundmise meelte piirkonnas. Meelteviirastusega mõistetakse harilikult kahesugust haiguslikku muudatust meelte tegevuses ja nimelt: hallutsinatsiooni ja illusioni. Viirastusi naha tundmise piirkonnas kutsutakse enamasti paraesthesiaks.

Hallutsinatsioon niisama ka muud meelte viirastused tekivad inimesel harilikult haiguse ja raskelt põrunud meelega alal, raskete hingeliste vapustuste tagajärjena. Hallutsinatsiooniks nimetame sündmust, kui inimene lahtiste silmadega asja näeb, mis olemas ei ole. Hallutsinandi juures saavad mälestuse või mõttekujud — real kuju, elava kuju.

Hallutsinatsioon paneb nägija või kuulaja, sest hallutsinatsioon võib iga meele piires tekkida, isesugusesse ärevusesse. Hallutsinatsiooni eel või hallutsinatsiooniga ühes käib vapustus ja põrutus inimeses, mis kogu keha mõõnana ja värisema paneb. Peale selle lööb inimese silmade ees äkitselt heledalt valgeks, ja nägemise piiresse astuvad kõigesugused nähtused. Nägemise hallutsinatsiooni nimetatakse ka visionideks ja kuulmise hallutsinatsiooni — phonem'ideks.

Visionid mängivad meie rahva juttudes tähtsat osa. Ka üleüldises ajaloos ei ole visionide tähtsus väike. Kõigile tuttav ja täiesti tüpiline laadi kannab apostel Pauluse vision Ephesuse teel.

Illusioniks nimetatakse meeleviirastust, mis pettepidi kuju kannab. Näituseks: hämarikus näitab meile puupõõsas loomana, lehtede langemist metsas peame inimese kõndimiseks. Ikka tekib illusion siis kergemini, kui inimene ärevuses on. Naha tundmise viirastuseks — paraesthesiaks kutsume nähtust: kui sipelgaid selga mööda jooksmas, kui kedagi või midagi rinna peal lasuvat ja hingematma tundvat arvatakse, kui ussisid naha all liikumas mõeldakse n. n. e. Niisugused nähtused käivad teatud närvihaigustega ühes. Neid leidub kõige sagedamini neurastenia ja hüsteria käes kannatajate juures.

Haiguse läbi tekkinud ebakorralised tundmised nahas või ihus kujunevad selle järele, misssugused arvamised kellegil haigusest ja hingest on. Nii on jutud „luupainajast“ ja

„hallist“ otsekohe hüsteriliste haiguse ilmete kirjeldamine, tolleaegse arusaamise ja ilmavaate valgustusel. „Halli sõit“ kirjeldab siiski enam külmavärina hoogusid, mis „malariaga“ ühes käivad. Malaria taudi kandjad pesitsevad soodes, ja endisel ajal oli soosid, sellega ühes ka „halli ratsu“ enam kui meie ajal. M. E. Eisen on luupainaja ja halli kohta rahvaarvamisi kogunud ja oma seletusi, mis mitte ikka pihta ei käi, juure lisanud.¹⁾

Kindlat vahet ei saa juttudest halli ja luupainaja vahel teha, sagedasti tähendatakse nende sõnadega ühte ja sedasama haiguse sümptomi.

Carl Robert Jakobson ilukirjanikuna.

B. Linde.

Mitte üksi meie ärkamise aja, vaid terve meie vaimlise arenemise kiiri heitva ja laineid sünnitava jõu — Carl Robert Jakobsoni tegevus ulatab oma mitmekülguses ka ilukirjanduse alale. On harilik nähtus, et iga vaimliselt ärkava rahva esimesed tegelased suured on oma tegevuse mitmekülgusega, mille juures sügavus pea kunagi küsimusessegi ei tule: see on ka loomulik. Kus kõigil aladel veel midagi tehtud ei ole, kus kõigil aladel ka töötajate puudus valitseb, peavad üksikud, isamaa armastusest taga-aetud, ennast kõige mitmekülgsemalt avaldama, igal pool esimesi kiiri heitma, mis äratama, uut elu nähtavale kutsuma peavad. See kõik maksab ka C. R. Jakobsoni, nagu ka teiste meie rahvuslise ärkamise-aja tegelaste kohta; üldistest joontes maksab see iga rahva vaimuelu ärkamise-aja kohta.

Küll ei ole C. R. Jakobson oma ilukirjanduslise tegevusega tuntavat mõju avaldanud, aga täiesti vaikides C. R. Jakobsoni produktionist sellelt küljelt mööda minna oleks ka ülekohtune.

Ilukirjanduse alal on meil C. R. Jakobsonilt „üks Rõõmulik näitemäng kolmes järgus“ „Arthur ja Anna ehk Wana ja uue aea inimesed“, mis Tartus 1872. aastal ilmus ja „Trükitud ja müüa H. Laakmanni juures“ oli ja „Lauliku C. R. Linnutaja laulud. Esimene krantsikene“, mis

1) Luupainaja. Selletused luupainaja kohta ja 25 juttu luupainajast. Narvas. R. Põderi trükk ja kulu 1896.

Tartus 1870 aastal ilmus ja ka „H. Laakmanni kulu ja kirjadega trükkitud“ on.

Ehk küll näitemäng pea kaks aastat pärast luuletuste kogu ilmus, on esimene siiski varemini juba kirjutatud. Autor ise ütleb oma näitemängu eessõnas:

„Tema (näitemängu) luuletaja, kes teda jo kuue aasta eest tagasi kirjutas ja siis ka jo mitme sõbrale näitas, teab ise kõige paremine, kui palju ja missugusi puudusi tal küllles“. Seega peaks näitemäng umbes 1866 aastal kirjutatud olema, aga C. R. Jakobsoni eluloo-kirjutaja J. Johanson-Pärna ütleb, et see näitemäng juba Tormas kõstriks olemise aja lõpul olla alguses Saksa keeles kirjutatud olnud ja autori poolt hiljemini Eesti keele tõlgitud.¹⁾ Seega pidi siis „Arthur ja Anna“ juba 1862 aastal, neli aastat varemini kui autor ise üles annab, kirjutatud olema. Kuigi selle näitemängu sündimise aasta kindlaks määramiseks praegu veel materjal puudub, siiski jääb kindlaks, et „Arthur ja Anna“ kirjutamiseks kokkupõrkamine C. R. Jakobsoni ja Torma mõisa omaniku v. Liphardti vahel hoogu on andnud: ka C. R. Jakobsoni käest võeti kõstri maad ja talle enesele aeti protsess jäme, häbemata olemise eest kaela.

Küll on väga tõenäolik, et C. R. Jakobson „Arthuri ja Anna“ Tormas oleku aja lõpul, seega 1862 a., juba Saksa keeles kirjutas, — kirjutas ta ju ka siis juba saksa-keelsid luuletusi, — Peeterburis J. Köler-Viliandi ja lätlase Waldemari mõjul rahvusliselt ärgates aga tõlkis autor ise oma töö Eesti keele, ja „Eessõnas“ siis peab C. R. Jakobson tõlkimise aega, — see võis 1866 a. ümber sündida, — näitemängu sündimise aastaks. Hiljemini Koidula „Saaremaa onupoja“ (ilmus 1870 a. trükist) succ'e'sest tagasihutatud avaldas Jakobson oma näitemängu.

Muidugi ei saa meie „Arthur ja Annat“ kui näitemängu oleviku mõttes vaadelda. Autor ise ütleb „Eessõnas“: „Soowitakse ühe rahvale mõnd omandust päranduseks anda, kellest temal sinnamaale veel osa ei olnud, siis ei tohita millasgi nii kaua oodata, kunni võimalik on, kõige täielikuma asjadega peale hakkata, waid weikene alustus on ka jo palju wäärt. Sellepärast palume igäüht tundjat lugejat, et ta järeelseiswat näitemängu, kes Eesti kirjanduses üks esimestest on, mite kõige suurema mõõduga ei hakkaks mõõtma“. Vist ei hakka seda keegi tegema. Ei kannaks

1) Kuulus Eesti rahva hariduse töötaja Carl Robert Jakobsoni Kirja pannud J. Johanson-Pärna. Tallinnas 1891. Trükitud H. Mathiesen. kirjadega. Lhk. 44.

ka see esimene Eesti näitemäng mingisugusid primitivsidki draama nõudeid välja. Ma nimetasin „Arthur ja Annat“ esimeseks Eesti näitemänguks; seda on see oma loomise, mitte aga ilmumise aja poolest; kuigi oletame, et „Arthur ja Anna“ 1866 aastal kirjutatud on, siiski jääb ta esimeseks näitemänguks, sest Koidula jaanipäeval 1870 a. Tartus Vanemuises ettekantud „Saaremaa onupoeg“ on igatahes hiljemini kirjutatud, kuna aga nende näitemängude käsikirjad kaotsi on läinud, millest H. Rosenplänter omade „Beiträge zur genaueren Kenntniss der esthnischen Sprache“ XX vihu 32—33 lhk. kõneleb.

Näitemängus tuuakse idealne mõisnik (Arthur von Adelstein) ja rida negatiivilisi kujusid ette (Otmar von Altfuss, selle õde Emeline, nende tädi ja mõisavalitseja Blüthenroth). Idealsed, positiivilised kujud on ka teised näitemängu silmapaistvamad tegelased, nagu pärismaa talupoja Laane tütar Anna ja kasvandik Tiio ning kihelkonnakoolmeister Torba.

Möödamannes olgu näitemängu tegelase kihelkonnakoolmeistri ja Jakobsoni eluloos ettetulev nimede sarnasus tähendatud: C. R. Jakobsoni isapoolne vanaisa, kes Võrumaal Haanjas rahvakooliõpetaja oli, liignimi oli ka Torba. Näitemängus „Arthur ja Anna“ ettetuleva koolmeistri Torba saatusel on ka palju sarnasust C. R. Jakobsoni Torma kokkupõrkamisega, nagu juba eelpool tähendatud.

Kaksikkõned on igavad olukorra selgitused, nagu terve näitemäng õieti muud ei ole kui pilt elust, millele idealiste kujudega see on külge liidetud, kuidas elu kirjaniku arusaamise järele peab olema. Kahtlemata on need kohad, kus kirjanik pilti elust pakub, nagu mõisavalitseja vastuvõtmise stseenid, kaugelt elavamad, värskemad. Viimane maksab ka nähtavasti näitemängu rõõmuliku osa peakandja Tõnni kohta, tingimata kõige rohkem näitelavaline, vähemalt näitelavaliselt mõeldud kuju selles naljamängus. Siin ei puudu satür ja humor, kuigi esimene valitsev on. Lubatagu näituseks järgmine koht tuua:

„M'ie õlime seal 80 poissi üheskuos, ja elasime kolm nädalat otsa väga wennalikult ühes toas. Hommiku piäle ülestõusmist pidäs järepassija külakuolmeister üht hommiku palwet lauloga. Sies tuli süögipalwe ilma laulota ja wiewaks suorukse wõtmine. Sie wältas kaks tundi; sest lieri aegos antakse mede puol kõiksugu kallist süögikruami kuasa: pirakuid kapsaste ja sibulatega, kardoli pudru, sia sinki, ehk mis muod paremat majas leitakse. Hagana leiba ei taha seal kõige waesem enam süia. Kus sa siega

lähäd, seal elatakse toredast! — Niüd tuli kõstri papa ja pidäs igapäewase hommiku palwe kahekõrdse laulmisega, ning walmistas meid kirk'sanda tundidele walmis. Lõppeks tuli kirk'sand ise, pidäs esite suure hommiku palwe ewanjeliummiga ja kõlmekõrdse laulmisega, ning andis sies kaks tundi õtsa õma hingekosotawat õppust. Niüd tuli süögipalwe ilma lauluta ja ammo igatsetud lõuna süöm'aeg, ja sie järel laul ja Piebli lugemine. Piäle sie tuli jälle kirk'sand ja pidäs jälle ühe kahetunnise kõne, keä ta suure õhtupalwe ja kõlmekõrdse laulmisega lõppetas. Niüd algas kõstri papa õhtune tund ja lõppis igapäewase õhtupalwe ja kahekõrdse laulmisega, kelle järel mie õhtuleiwale läksime. Lõppeks heitsime piäle kuolmeistri lühikese õhtupalwe magama. — Lauldes, paludes ja sie wahel süies ja puhates — niukeste Jumala mielepäraliste tallituste all läksid kõlm lieri-nädalat nie ruttu müöda, nagu õleksiwad nad käte wahelt ei tea kuhu ärakadunud¹⁾.

Oma jagu elavust ja lõbusust püüab ka Tõnni mitte küll järjekindlalt läbiviidud Kodavere poolne murrak ja Blüthenrothi vilets Saksa keel sünnitada.

Ühes omas kirjas Koidulale, kirjutatud Peterburist 29. okt. 1869 a., ütleb C. R. Jakobson:

„Minu põllumeeste silmad ei tohi mite mulla ja sealt saadud kasu külge kinni jääda, vaid kõikide nende tegudega peawad ülemad paleused ühes ja seltsis käima. Need paleused on inglid, keda ma üksi usun“.

Seda ütleb C. R. Jakobson Koidula luuletustest kõneledes. C. R. Jakobson oli üks esimestest, kes „Kalevipoja“ luulelist väärtust hinnata mõistis ja J. W. Jannseni „Eesti Postimehes“ seda rahvale selgitada püüdis, ajalehes, mille toimetaja „Kalevipoega“ „tühjaks loriks“ pidas. Kuid Jakobson ei jäänud mitte üksi luule soovitajaks, vaid püüdis ka ise sellel alal loovat tööd teha. Suurem osa tema algupärastest luuletustest ja tõlgetest ilmusid ülemal nimetatud kogus, millele veel teine krantsikene pidi järgnema, mis aga teoks tegemata jäi: selleks ei leidnud võitluse tuhinasse kistud autor mahti, seda takistas kõige pealt varane surm. Mõned hiljemini loodud luuletused ilmusid C. R. Jakobsoni Kooli lugemise raamatus. Tõlked on paremate kirjanikkude järel tehtud: H. Heine, Fr. Schiller ja W. Goethe. Olgu tähendatud, et nende luuletajate tööde tõlkimine ikkagi neil aegul sündis, kus J. W. Jannsen veel

1) „Arthur ja Anna“ lhk. 42 ja 43.

tõendada võis, et Schiller niisama vähe eestlasele lugeda sündida, nagu saha taga käijale saterkuub.

C. R. Jakobsoni algupärane luule ei ole küll rikas oma tunde- ilma ega ka selle avalduse viisi poolest, vaid autor peab alalist võitlust omade luule-vormidega. Pea üheski, ka lühemas luuletuses ei suuda autor alguses tarvitatud mõõdust kinni pidada, vaid kus vähegi suuremad avalduse raskused ette juhtuvad, muudab kirjanik mõõtu ja rütmust, ilma et kumbgi luuletuse tunde- ilma poolt või stiililiselt põhjendatud oleksid. Paljude sõnade olemasoleku õigustajaks on üksi riim, kuna aga luule midagi üleliigset ei salli, ka siis mitte, kui see riimiga, luule kõrvalise, ebaolulise elemendiga üksi põhjendatud on. Andeksandmata on ka sarnased sõnade lühendamised, — mõõdu kättesaamise pärast ette võetud, — nagu meie neid C. R. Jakobsoni juures leiame: A' *pro*: Aga, ted' *pro*: teda j. t. Luuletaja ei tohi keelt kärpida, küll aga rikastada!

Siiski ei puudu C. R. Jakobsoni algupärasel luulel oma väärtuslikud küljed. Need tunduvad praegugi veel värskemalt kui hilisemate epigonide luule, kuigi viimane mitte nii puine ei ole, enam paenduvam näib olevat, siiski ei ole see muud kui teatud rutiin, maneer. Selle kõrval on C. R. Jakobsoni vormiline aitamus ja saatus juba rohkem maitsetavam, kui volav, aga kulunud, äratarvitatud vorm.

Eelpool juba nimetatud kirjas Koidulale ütleb C. R. Jakobson veel:

„Kas Teie omad uued laulud kõik Germanidest saadud riimides laulate? Katsuge ommeti wahel kord ka wana auusat eesti wiisi: tema rikkus on lõpmata. Mis oleks alseisaw laul riimides? Üks sõamees, kes ennast waenlase mundriga on ehitanud“. (Järgneb Eesti rahvalaulu jäljendav „Laula siiski!“)

C. R. Jakobson on esimene, kes rahvaluulest, peasjalikult „Kalevipojast“ kaasakistult Eesti rahvalaulu rikkust tunneb, kes alliteratsiooni ja assonansi ilu aimas ja kes seda kõike mitmes omas algupärasel luuletuses („Laula siiski!“ „Ema ja laps“ ja „Käisin kirvest keelamas“) on jäljendanud, ning teised algupärasel luuletused omade kordamiste ja lõppudega juhivad meid jällegi rahvaluule juure.

Algupärasest mõjuvad kõige luulelis-wärskemalt „Veel pole kadund kõik“, „Laula siiskil“ ja „Käisin kirvest keelamas“.

Jääksid veel C. R. Jakobsoni algupärasel luuletustega võrreldes rohked tõlked. Mitmed H. Heine luuletused ja järgmised Schilleri omad: Hektori lahkumine (Hektors

Abschied), Paleused (Die Ideale), Niglas (Der Taucher), Kinnas (Der Handschuh) ja Laul kellast (Das Lied von der Glocke) ning W. Goethe Udumäe kuningas (Der Erlkönig). Kõige paremini õnnestanud on ehk Heine sentimentaliste ja lihtsate luuletuste tõlked. Siis võiks aga veel Schilleri „Niglase“ tõlget nimetada, kuna teised Schilleri luuletused tõlkes kaunis ebamaitsetavateks on muutunud. See maksab ka „Laul kellast“ kohta.

„Mind on see sõnum väga rõõmustanud, et Malm meie liiki heitnud. See saab tõesti ka teiste õpetajatele äratuseks olema. Aga ma ei wõi sugugi ära oodata, kunni tema raamat wälja tuleb. Siis saab meil sel wiisil kella laulust 3 tõlki olema? Eichorni tõlk on kül natukene waene; nõnda jääb kaal minu ja Malmi wahel aru andma“. Nii kirjutab C. R. Jakobson 17. märtsil 1870 aastal Koidulale.

Olgu tähendatud, et W. F. Eichorni tõlge „Laul kiriku kellast“ 1860 aastal Pärnus ilmus. Kaal aga tunnistab K. Malmi kasuks ja C. R. Jakobsoni kahjuks.

Tõlgetes ilmutavad endid samad puudused, mis meie juba algupärastes ära tähendasime. Sagedasti avaldavad C. R. Jakobsoni tõlked nende originalidega võrreldes laiaks tallatute mõju: puudub algupäraste klassikalik vormi-kindlus.

Et see nii on ja teisiti ollagi ei võinud, on meie ajalooliselt arusaadav: ei olnud ju meie keel läinud aastasaja 70-datel aastatel veel luule keeleks küllalt paenduvust omandada suutnud. Siiski ei puudu ka C. R. Jakobsoni keelel omad meeldivad küljed: see ei ole küll mitte nii rahvalik, nagu J. W. Jannseni oma, ei ka nii kunstlik, nagu Fr. R. Kreutzwaldi oma, ta seisab õieti nende kahe enam vähem ekstremilise nähtuse vahel. Ise artikkel peaks C. R. Jakobsoni keelt valgustama. Siin kohal olgu ainult mööda minnes paar märkust kahe käsitatud töö keelelise külje kohta.

C. R. Jakobson on nähtavasti elavalt seda puudust tundnud, mis meie keel tol ajal sellele takistuseks ette veeretis, kes uusi mõisteid edasi anda tahtis. Nii leiame meie C. R. Jakobsoni uute sõnade loojana, olgu need ka nii ebaõnnestanud, nagu sisselitsmine (Eindruck), mille mõiste äratähendamiseks olevik 35 aastat hiljemini muljendi lõi ja tarvitusele võttis. C. R. Jakobsoni luuletustes aga leiame mõnegi sõna, mis nähtavasti murrakutest pärit on: viru (Saksa Wirbel), pollastus (Jmbiss, Frühstück), iling (tuulehoog), magustoit ja teised.

Küll leiame meie ka C. R. Jakobsoni ilukirjanduslistes töodes paljugi germanismusi, nagu „sa olid temast armastatud“, ebavormisid nagu „aknaella“ ja muid eksimisi grammatika vastu.

C. R. Jakobsoni luule, kõigepealt aga tema tegevus on küllalt suurt, kuigi kaudset mõju avaldanud: tema päästab võimsa hooga isamaa-luule proosas ja luules valali. Algavad kiidulaulud ja ülistused isamaale, mis aegamööda kõige luulevastasemaid vormisid omändades pea kuni käesoleva aastasaja alguseni valitsesivad. Jgatahes on C. R. Jakobsoni äratav mõju Lilli Suburgi, Adam Petersoni ja Ado Reinwaldi juures selgesti tunda.

Kirjanduslik ülevaade.

Oma maa I. „Postimehe“ kirjakogu II. Korraldanud E d u a r d Wirgo. Trükitud Tartus 1911, VIII+248 lhk. Hind 1 rbl.

„Tunne iseenast!“ on juba vanast ajast iga haritud inimese, nii sama iga haritud olla tahtva inimese kategoriline imperativ olnud, või kõige vähemalt see olema pidanud. Põhjalikumaks iseenese tundmiseks on aga tarvis oma ümbruskonda, oma rahvast, oma maad sügavamalt mõistma õppida, — ja mida enam meile see korda läheb, seda kergemini harguvad meile nii mitmedgi senni mõistmata hinge-elu küsimused.

Kuid raske on meile see kodumaa enam-vähem igakülgne tundma-õppimine: esite peab seks tarvilik osa huvitust olema, õigemini kasvatatud olema, peab tarvilik osa aega jätkuma, peavad head allikad olema. Kuidas on aga lugu selle kõigega? Huvitusele pannakse koolides liiga nõrk põhi.

Nii näit. on kodumaa geografia õpetus enam-vähem kõrvaliseks asjaks jäänud (1—1½ lhk. venekeelist, tihti ebatõelist teksti), ja kodumaa ajaloo tundmine ei ulata keskkooli lõpetajate juures kaugemale, kui kirikuloo piirani! Nii hävitab meie praegune kasvatus palju loomulikku huvitust kodumaa vastu ja saab seda loodetavasti veel kaua tegema. Edasi. Ärevuse ajad kandsid tugevama kosmopolitismuse laene ka meie kaldale — ja meid huvitab nüüd Inglise tööliste-streik või Saksamaa riigipäeva valimised nii sama, võib olla ka rohkem (kui mitte rohkem), kui põllutööliste küsimus ehk seltsi elu korraldused kodumaal. Siin see lahutav põhjus. Kolmandaks kasvavad võitluses olemasolemise eest kohused ja kohustused sagedasti üle pea, — ja lähem huvitus kodumaa praeguse aja hariduseliste püüete ja üleüldise seisukorra vastu peab lootuse järele vabamate aegadeni rahustamatuks jääma. Siin see takistav põhjus. Ja nüüd allikad. Harilikuks vahemehéks kodumaa ja üksiku vahel

on ajaleht. Kuid suuremalt jäolt on need kodumaa sõnumid kuiva, puise aruande laadi, jõutud vähematgi ettekujutust äratama, või naivsuselt nõretavad (pahatihti ilutunnet haavavad) teated ja kirjeldused koosolekute üle, mõnikord nähtavasti kaheldava haridusega kirjasaatjate kirjutatud. Nii siis — ajaleht on seks nii mitmel põhjusel kaunis kahtlane allikas, kõige vähemalt mitte küllalt kohane, tema praegusel kujul, praegusel astmel. Loomulikult tõuseb nüüd tahtmine mingi kogutööd enese ees näha, niisugust, mis ajalehe puudusi kinni kataks (kuivus, ühekülgsus, usaldamatus, labane, räpakas stiil, ilmaaegne aja kaotus ja jõu kulutus jne.).

Et aga „Postimehe“ toimetuse esimesena sellele lugejate ringkonna nagu õhus heljuvale loomulikule tahtmisele vastu tulema pidi (kõige vähemalt, mis sammu ulatusesse puutub), tõendavad „Postimehe kirjakogu“ esimesed tooted: „Eesti Kultura“ ja „Oma maa“ — I-sed. (Alljärgnevad read puudutavad ainult „Oma maad“).

Oma tellimise-kuulutuse veergudel lausub „Postimees“ muu seas „Oma maa“ I. kohta, et see „ilu-albumina“, mille „sisu nii mitmekesine ja kirju, mitte ainult huvitav lugeda ei ole, vaid ühtlasi vaadet meie rahva hingeolusse praegusel silmapilgul avab“. Ülemal pool tsiteeritud lause näitab, mida toimetuse tahtis; kuidas ta aga seda täita on suutnud, näitab kõige paremini „Oma maa“ lõpusõna, kus muu seas öeldakse: „Esimese „Oma maa“ korraldamine on nii õelda „üle pää-kaela“ (!) sündinud; . . . ajapuudusel tuli selle materjaliga leppida, mis aga (!) aegsamini kätte jõudis j. m. . . .“

Kui nüüd seda sisu ja selle korraldamist pisut ligemalt tähele panna, siis tundub kohe, et „Oma maa“ neid lootusi, mis nii mitmedgi, ainult eelkuulutuse põhjal, juba tema peale olivad pannud, kaugeltgi täita ei ole suutnud. Esite juba materjali valik. Raamatut läbi lugedes küsid tahtmata: mis on nii mitmelgi „Oma maa“s leiduvatel toodetel meie m a a g a tegemist? Emb kumb: siin on kas pealkirjaga või sisu valikuga paha õnnetus juhtunud. Pealkiri vastab täiesti toimetuse tahtmist, järelikult peab siin ainult sisu valikuga õnnetus juhtunud olema.

Ja siin on tõesti suur õnnetus juhtunud! Kõige pealt maksab see tütlus ilukirjanduse alalt päritolevate tööde kohta. Mis mõttega asetati niisugused kirjatööd, nagu „Ligova õhusõitja“, „Kasarmu märkused“, olgugi „Ahjukütja Andres“ — „Oma maa“ I-sse? Vahepaladeks?! Kuid kas siis tõesti vahepalad ligi poole raamatut enese alla tohivad mahutada? Või peavad nad o m a m a a belletristikat edustama? Siis oleks see küll liig ühekülgne esitus ja nimelt nõrgemast küljest.

Esimesena leiame J. Leidin'i „Kaalase“, korraldaja poolt „luuletuseks“ nimetatud. On ju loomulik, et niisugustes mitmekesistes kogudes, nagu seda käesolevki on, esimese töö peale nagu sissejuhatava, sihtjoone määrava peale vaadatakse ja vaadata tulebgi. Kas ei oleks siin enne mini J. Tõnissoni „Voolud ja püüded“ omal loomulisel kohal olnud — igatahes ei leidu kogus tööd, mis seda aset paremini võiks täita! Kuid nüüd pannakse töö, mis üleüldse kõige see õnnetum terves kogus on,

etteotsa, nagu tahetaks just meelega tervele kogule see maitse-räpakuse pitsat otsa ette vajutada (mis küll siiski nii mõnesgi teises kohas nähtavale kipub tulema)!

Mis nüüd sellesse „Kaaslasesse“ puutub, siis peab küll ütleva, et karutantsitamine luule põllul ikka kusagilt pärit ei ole! Sest milleks muuks peab niisugust mõtteta, üksluist ühe koha peal tammumist, seda naeruväärt-abitu võitlust riimidega, salmimõdduga, seda karulikku toorust keelega ümberkäimises nimetama?!

Parem on juba sellesama „luuletaja“ — „Ots“. Nii näit. esimene salm, mis, vististi juhtumisi, õige hästi korda läinud. Ma ütlesin „juhtumisi“, — sest järgnevates salmides algab seesama karutantsitamine peale, mis „Kaaslasest“gi“. Siia juure tuleb veel see lääge tendents, mis tervest tööst välja imbib. Lubatagu lõpuks Leidini aast nopitud bukett lugejale arusaadavatel põhjustel kinkimata jätta! Terve kogu oleks oma väärtuse, oma ühtluse väärtuse poolest palju võitnud, kui need kaks „luuletust“ (ühes mõne proosa toodega) rahulikult välja oleks jäetud. See nähtus aga, et need mõlemad luuletused „Oma maa“s aset on leidnud, kasvatab selle „Eesti valu ilma pääl“, mis isegi ju „valu“, — veel valusamaks!

Kogus leiduv A. Alle luuletus „Lumehelbed“ on kahvatu, luulevaene, kohati labane („ . . . tiheks halliks kangaks kudevad, sügisese halli taeva katavad“), kohati koguni banalne („ . . . et võiks kallistada emakese pinda, kaisuta ja katta tema märga rinda“).

Koguni parem, nii hästi oma vormi kui ka idee poolest on neljas (viimane arvupoolest) luuletus, M. Kitzniku „Mustad linnud“. Luuletus võiks hea näitus sellest olla, missugune sarnastes kogudes n. n. „Vahepala“ olla võiks — muud väärtust ju siin ikka oletada ei saa.

Kuid veel üks luuletus on olemas, nimelt Kusta Toomi luuletus proosas — „Jaani-öö“. Mõned sõnaõpetuselised komistused [teadmatalt pro teadmata, khaosiliselt tormav (?)], paar halvasti ülesehitatud lauset, mõningad õnnetud võrdlused (hirmus mets, metsik teerada, väänlevad sarapuuladvad j. m.) maha arvata, — on „Jaani-öö“ kaugelt enam luuletus sõna tõsisemas mõttes, kui tema ülemal nimetatud puhastverd vennad. Alguses on kirjeldus koguni hea — tunned, kuidas ta sind kaasa tõmbab, vägisi ligi veab Jaani-öö hämarusest kaetud heinamaale, kešk kodumaa looduse ilu. Unistades sammud sa kirjaniku ja tema kallikese jälgedel udust karjamaad mööda kunni oja ääre. Sa jääd eemale seisma, et alles puhkeva armastuse esimest ilutsemist pealt vaadata, — kuid seal tuleb kirjanik ja lööb su ilutundele hoobi näkku („ . . . poiste h i r n u m i s t“), tõukab su maotuse-mätaste vahele pikali ja togib sulle maaslamejalegi veel paar korda „näkinge kōuemõirgamise ja h e l e d a pikseragistamise sarnase häälega“ vasta pead — nii et uimaselt maha jääd, siis aga ööpiku laulust vähe juba toibuma hakkad, kuni viimaks harmonika (eespool hārmonika) „tõsi ne ja taktiline mäng . . . su suveöö unenäo lõpetab“.

Nüüd ilukirjanduselised tooded proosas. Neid on: 3 jutustust, 1 feuilleton ja 1 nagu muinasjutt (!).

Jutustustest on kahtlemata A. Aru „Ahjukütja Andres“ võrdlemisi kõige paremini õnnestanud (peaasjalikult aine käsituse poolest). Kõigepealt tundub siin suhet ja sellest kasvav dramatiline elevus loomulisena; isegi tegelased on kohati kindlate äärjoontega tähendatud. Ed. Schönbergi „Kihlvedu“st ei või seda aga mitte ütelda: suhet ja lõpueffekt tunduvad siin juba otsitud, nagu tahetud. Niisama oleks soovitatav olnud juure lisada, et jutustus rahvajutu põhjal üles on ehitatud (jutu suhet on peajoonest juba aastat 40 tagasi Kongutast liikumas olnud).

Siiski on need 2 jutustust paremad teiste seast, olgugi, et neil „Oma maa“ga ainult nii palju ehk tegemist on, et „Ahjukütjat Andrest“ laeva peal „tsuhnaks“ kutsuti, ja et „Kihlveol“ rahvalik tagasein olemas ja et see just Mihkli-päeva õhtul toime pandi.

Kuid mis tegemist on sellel Ivan Narodny „Ligova õhusõitjal“ o m a m a a g a ? Kas arvati sellega vaadet „Eestisse väljaspoolt (!) Eestit“ avada võivat, või peeti tarvilikuks seda juba sellepärast „Oma maa“s ära trükkida, et meie Lintrop väärt on arvanud oma tähelepanemist haleda kuulsusega Jaan Sibbula ja tema „fantastiliste lugude“ peale juhtida. Käesoleval töö on, sellepeale vaatamata, et L. aine „meie õhusõidu aja-järgu kohaseks“ tunnistab, alaväärtuslik turu poslamasla maik juures, nii et ainult uuesti küsida jääb: mis on sel Olekshal („Ligova õhusõitja“ kangelasel, kellel L. ütluse järele palju ühist autori enesega olla) — „oma maaga“ tegemist? Kui „Ligova õhusõitja“ ühes „Kaaslasega“ „Omalt maalt“ tükis oma lambanahast tiibadega kus seda teist oleks lennanud, oleks Leidini „Eesti valu ilma peal“ tõesti tagasi pidanud andma! Ajaviiteks oleks nad Ansomardi stiilis ja meele-vaimus kirjutatud „tagavaraväelise“ „Kasarmumärkused“ ligi võtta võinud, ja „Oma maa“ ei oleks midagi kaotanud, küll aga võitnud.

Nii täidavad ligi pool raamatut ilukirjanduselised tooded — neist suurem jagu õnnetuslikult valitud; mis aga peaaegu — nad ei ole meid ometi pealkirjale ligemale viinud, vaid ennemini eemale tõrjunud.

Ilukirjanduse alalt jõuame aruannete alale, mis peaaegu teise poole raamatus täidavad. Nende kõikide eesotsas seisab „Postimehe“ vaimulise juhi 1911 sündmustiku lühike ülevaade ja avab meie vaimusilmale igakülgse, selge-pildi mineva-aastase kodumaa sündmustiku ja nende põhjusjoonte üle, mis rahva vaimuelu ja majanduse olukorra edenemise spektral-analüüsi juures nähtavusele tulevad. Jsegi tüütava harvenduse annab heameelega andeks. Lähema huvitusega loed ka teisi kodumaa seltside tegevusesse puutuvaid aruandeid, kirjeldusi, nagu: Dr. Konik'u lühike ülevaadet spordiseltsi „Kalevi“ tegevusest, uue „Endla“ maja kirjeldust, G. Vilbergi „Haridusline seis Eesti külades“, Tapa, Rakvere ja Koeru Hariduse seltside ja nende kulul üleval peetavate emakeeliste koolide tegevusest, Saku valla majanduselisest ajaloost j. m. Maakohtade ja alevik-kude kirjeldustest jätab J. Vöhandu „Võõrsu“ kirjeldus kõige selgema ettekujutuse järele. Kõige nõrgemad, nimelt keele poolest on „Ambla“ alevi ja „Eestimaa Schweitsi“ kirjeldused. Näituseks kirjutatakse „Ambla“

kohta: „Alev ise ei ole suur, kuigi ta ju vana on ja oma seisukoha poolest ümbrusele keskkohaks (?). Ta ei edene tarviliselt, kuna raudtee eemal on, mille mõjul Tapa ja Lehtse kiiresti edenevad (?!); . . . mille-des käsitöölised etc . . . Veel on Amblas karskuse selts; poisikesena suutis ta küll vähe võitu, aga noores eas ehk jõuab enam“. Niisugune kihelkonna - kooliõpilaste stiil teeb lugemise vastikuks ja õõnistab „ilua lbu mi“ mõiste alusmüürisid.

Meie amatörfotografidel võiks küll enam enesekriitikat olla, siis oleks lugeja ehk niisugustest kõrvahoopidest vabastatud olnud nagu: „ . . . nahk vaesekestel näo päält ära nülitud või gipsiga üle määritud“. Võrdlused liiga vänged, asjata üles kruvitud „ . . . meie ei pea tähelepanemise vääriliseks, mida meie iga päev näha võime“. Jah! tõesti, niisugune lugu on imelik ikka küll! . . . „Oleks meil palju amatörfotografisid, kes oma k a m e r a t e g a igal pool alati ümber kolaksivad (?!), — siis ei läheks meie aineline vanavara nii kergesti kaduma, sest et meil siis ka igast sõnniku h a r g i s t ja sealauda uksestgi pilta oleks — ning ei oleks kunsti vastu huvituse ja maitse puuduse üle nii palju kaebada!“ „Oh seda piirita täiust, täiust!“

Lintropi sulest leidub sissejuhatus „Ligova õhusõitjale“ (Lintropi tõlkes). Lintrop ise võib ju huvitust selle „väljaspool Eestit“ oleva Inglise keele Vene elu aineid käsitava kirjaniku ja tema filosoфия „Kuldsete reeglite“ vastu tunda, — kuid ärgu hakatagu talle siiski meie ilukirjanduse põllule teed tasandama, olgugi, et Amerika kirjanik Sinclair ühe oma romani oma käega kirjutuses Ivan Narodnyle pühendand, mis eksemplari L. ise oma silmadega olla näinud.

Kogu ainukeseks laiema ulatusega tööks, võiks ütelda, k a n d v a k s tööks on H. Raudsepa kriitikalised (!) jooned teatri edenemise eeltingimistest, nime all „Estonia teater Tallinnas“. Toode on omast kindlast seisukohast kirjutatud, selle juures aga küllalt populär.

Mis nüüd raamatu illustreerimisesse puutub, siis võiks ehk nii palju ütelda, et piltisid asjata palju sisse on aetud, mis läbi aga raamatu hind tõusma pidi. (Niisugused peaaegu üleliigsed pildid oleksivad pildid lehekülgedel 21, 101, 113, 117, 157, 199, 215, 227, 235, 243). Peale selle ei ole nii mõnegi reproduktsion hästi korda läinud. Vististi oleks ka paber oma paksuse poolest pisut võita võinud, kui piltisid vähem oleks olnud. Niisama oleks raamat oma nägususe poolest palju võitnud, kui need sõlgede reproduktsionid koguni välja oleks jäetud; praegusel kujul mõjuvad nad vastikult.

Nüüd paar sõna „lõpusõnast“, mis toimetuse poolt kohuseks peetud ligi lisada. Üsna õigesti, kahjuks isegi väga õigesti tunnistatakse seda, et esimese „Oma maa“ korraldus ajapuudusel nii „üle pää-kaela“ sündinud, et selle materjaliga leppida tulnud, mis aga aegsamini kätte jõudnud; lõpu poole võidud siiski juba teatavat valikut teha“ jne. Kuid kõik see annab tunnistust hoolimatusest lugejate ajakohaste nõudmiste vasta. Isegi naivseks võidakse lõpu poole saada: „Ehk vabandavad lugejad kõike seda

lahkesti, kui kuuluvad, et tuleval aastal asja paremini püüame jne. !...“ ?!

Lõpus juhitakse tähelepanemist ka selle peale, et kiire pärast rida trükivigasid ja järjekindlusetusi kirjaviisis sisse on jäänud. Mis nüüd esimestesse puutub, siis peab ütleva, et trükivigasid võrdlemisi vähe ette tuleb. Teiseks on meie praegune kirjaviis isegi nii järjekindluseta, et järjekindlusetusi kirjaviisis õieti raske on ära hoida. Nii kaua, kui meie keel veel mitte nii kaugele ei ole jõudnud, et ta enesele välised kindlad vormid oleks luua suutnud, ei ole mingi paremat tagajärge kirjaviisi järjekindluses loota. Pealegi on niisuguse kogu-töö juures see ainult siis läbi viidav, kui kõik kaastöölised toimetusega kirjaviisis kokku leppida suudavad (sest kes ei ole meist nüüdsel ajal siis mitte enam keeletes ?!)

Nii siis ei ole peasüüd keelete komistuste, labasuste ja ebatasustuste asjus mitte toimetuse pool, vaid palju enam kaastööliste eneste pool, sest et vähe valjum eneskriitika puudub. Mis aga väljavalikusse ja lähemasse korraldusesse puutub, siis langeb see süü juba toimetuse peale. Vaatamata vabanduse peale, ei oleks mitte pidanud „üle päakaela“ raamatu turule saatma, mitte selle materjaliga leppima, mis aga aegsamini kätte jõudis, vaid oleks pidanud iga käsikirja juures küsima: kas see ka lugejat sihile, o m a m a a l e ligemale viib, kas see ka tõesti õiget vaadet meie rahva sügavamasse hinge-olusse avada suudab? Sellest seisukohast välja minnes ei oleks vististi mitte nii palju õnnetusi sisu kokkuseade juures olnud, kui nüüd.

Nii oleks võinud tänava-aastasest kogust Leidini luuletused, Eesti väljaspoolt Eestit, ühes Ligova õhusõitjaga, Kasarmu märkused lahkesti välja jääda; paari-kolme kirjelduste võimata keel oleks pidanud ära parandatama; nii mõnegi hariduse seltsi j. m. tegevusest aruande aruandelik keel oleks enam kujurikas pidanud olema; ja veel: töödes oleks peajasjalikult kodumaa edenemise, püüdmiste, eesmärkide siht-jooned, kirjeldustes o m a m a a karakter-jooned silmas peetama — ja meie oleksime enam vähem tänulikud olnud.

Kuid siiski võime loota, et toimetuse selle eest tuleval aastal hooft kandma saab (et ta seda suudab, ei ole kahtlust), et sisu väljavalik niisugune oleks, mis pealkirjaga — Oma maa — võimalikult harmoniseeriks ja seega lugejale võimaluse kätte annaks sellele läheneda, mis „Postimehe“ toimetuse oma kuulutuse veergudel „Oma maa“ kohta lausub.

Oma rahva hingeelusse sügavat vaadet heita, on iga tõsise rahvapoja, on iga haritud inimese tarve, loomuline tung, sest see läbi mõistetakse jälle iseendid sügavamalt. Kuid allikad olgu küllalt head ja õiged, — muidu tuntakse end petetud olevat — lootustes, ja rubla on ikka rubla!

Karl Laos.

Eesti Kultura I. „Postimehe“ kirjakogu I. Korraldanud W. Reiman. „Postimehe“ kirjastus ja trükk, Tartus 1911. 360 lhk. Hind 150 kop.

Ehk küll ühest isatalust pärit, ühise põhjusemõtte järele kokku seatud, ühise sihiga välja saadetud, — on mõlemate kaasvendade — „Oma maa“ ja „Eesti Kultura“ — vahe siiski suur küllalt. Olgu küll, et „Oma maa“ rahvaraamatuna on mõeldud — oma sisu valiku ja korralduse poolest oleks ta ometi teine saama pidanud, kui praegune, et oma vanema vennaga vähegi sammu oleks suutnud pidada. Tähtis on siin peajasjalikult pealkirja, — toimetuse tahtmise — ja sisu, — selle täitmise, kokkukõla puhtus. Olgu kohe tähendud, et nii sama hästi, kui kaks kolm „Oma maa“ raskust kandvat tööd veel selle taasa suurt tõsta ei suuda, niisama ei suuda ka mõni kaks-kolm nõrgemat tööd „Eesti Kultura“ üleüldist väärtust vähendada.

Üksikute tööde üksikasjalisem arvustus peab käesolevast ülevaatest välja jääma: lähem arvustus oleks peajasjalikult võitlus seisukoha, vaidlus vaatepunkti pärast, mille kindlustamiseks vahest veel pikema artikli peaks kirjutama.

Pealegi peaks iga üksiku töö lähem arvustus, kui juba siis juba eriteadlase sulest ilmuma, missugune põhjusemõte aga ühe kogu-toode üleüldise arvustuse võimatumaks teeks. (Et aga tulevikus seda nii mõnegi kogus leiduva tööga sünniks, oleks enam kui soovitav).

Sellepärast on meile peajasjalikult ainult tähtis, esite: kuidas autor omast ülesandest aru on saanud, missugusid teesid tarvitanud, et lugejat vastuse juure välja viia, teiseks — kui teravasti korraldaja materjali valiku juures kogu pealkirja silmas on pidanud. Mis „Eesti Kultura“ korraldusesse puutub, siis olgu esialgu kohe öeldud, et siin vilunud silm töödele õiget paika nimekirjas otsimas, koguni teine käsi juhtimas on olnud, kui seda „Oma maa“ näha võisime. Tahaksime aga „Eesti Kultura“ korralduse tugevamat külge nimetada, siis oleks see nimelt sisu kokkuseade, mis oma ühtluse, oma vastavuse tõttu pealkirjale, oma üksteist täiendavate numbritega vähe soovida jätab, — nähtus, mis „Oma maa“ just ümber pöörduvalt esineb. Lubatagu siiski paar sõna sisu väljaliku kohta ütelda.

„Postimehe“ reklame-kuulutuses on „Eesti Kultura“ kohta öeldud: „E. K.—s“ kantakse materjali kokku, tahutakse palkisid, ihutakse kiva ja seatakse ühtlasi (palun tähelepanemist!) juhtivaid sihtjooni üles, et Eesti rahvuslase kultura hoonet rajada ja üles ehitada aidata“. Ülemal öeldud silmas pidades ei paista nagu „valla vaestemaja“ ja „Helme“ olemiseõigus „E. K.—s“ mitte küllalt kindlustatud olevat! Miks ei tohtinud mitte „Oma maa“ nende iseenesest ju huvitavate, kasulikkude etc. töödega oma väärtust tõsta?! Ei leia põhjust, miks nad mitte seal olla ei võinud, miks nad just siin olema pidavad?!

Nüüd mõned read üksikute tööde kohta.

Tahaksime üksikuid töösid nende väärtuse järele võrdlemisi hinnata, siis peaksime seda nimelt igast seisukohast teha katsuma ja pärast saadud resultadid kasu ja otstarbekohasuse kaaludel ära kaaluma. Kuid see viiks meid jälle liiga kaugele ja nimelt (sest et mõisted, nagu kasu,

otstarbekohasus, sisu ja vormi kokkukõla, selgus, tõde — liig isiklised on) — isiklisele seisukohale, millel üleüldisel hindamisel vähem väärtust. See pärast vahetame mikroskobi teleskobi vasta ümber, — vaatleme üksikuid töösid nagu eemalt ja otsustame nende üleüldise muljendi järele. Sellelt seisukohalt võiks küll Reimani, Põllu ja Grünthali töösid silmapaistvamatekst teistest, tervet kogu nagu kandvateks nimetada.

Kui mitu ja mitu korda ei ole meie seda küsimist optimismuse ja pessimismuse piiriala peal jalgu puhates enesele ette pannud:

„Kas kultura kosutab, või hävitab?“

Silmapilgu tähtsust silmas pidades astud Reimani juurdleva, sügavasse ulatava, ajaloolise, igale poole ettevaatlikult ümber silmitseva metodi jälgedes — ja tema käskiva: „Taha, sest sa pead!“ kajab meis, kes meie temast arusaada oleme suutnud, nagu ühtehääletatud viiulis vasta: „Tahan, sest ma pean!“

Niisama huvitavad on ka meie praeguse aja põlevamaid, hariduse ja keele küsimusi harutavad tööd. Iseäranis tunneme „Eesti kirja-keele arenemise“ eest tema autorile tänu võlgu olevat. „Kultura ja rahvahariduse korralduses“ huvitab meid nimelt selle korralduse põhjusemõte. Töö oleks küll väärt lähemas tulevikus mitmekülgse arvustuse alla võetud saada.

Huvitusega sammud Jõgeveriga kõige pealt ajaloo puhtusesse puutuvates küsimustes täiesti ühes nõus olles „Esivanemate jälgedel“, loed mingisuguse tumeda, müstika piiridest pärit meeleoluga selle igavesti korduva, siiski igavesti huvitama saava draama viimase poole meie oma repertuarist Aino Kallase teksti seletusi tähelepannes läbi, kergitad asjatundja Kr. Raua ees kübarat ja soovid, et nii mitmesgi asjas nii oleks nagu ennemuiste, ning kahetsed tõsiselt Tõnissoniga, et väljaannet „nii suure kiirusega lõpule vaja viia“ oli, et „Meie rahva majanduselisest arenemisest lähemas tulevikus“ ainult „kavaline kokkuvõte“ avaldatud võis saada ja ad sellele õiglasele kahetsusele teise niisama õigustatud ligi, et selle suure kiiruga kohati nii palju trükivigasid sisse pidi sattuma, — mis küll kõigepealt mitte kulturaline nähtus ei saa olla.

Hünersoni „Põhjalikust maatarvitamisest meil ja mujal“ oskavad meil peremehed ja põllumeeste seltsid, sest et see põllutöölise küsimus üleüldiseks valulapseks meie põlluharija rahva seas saanud on, tarvilikul määral lugu pidada.

Huvitav peatükk meie makulatuuril kirjutud hariduse edendamise ajaloost on niisama ka Kaarma seminar ets . . . , J. Kirovari kirjutud, kes mitte „ei ole häbenenud seda ette toomast, mis tema parema teadmise järele tema töös tõesti hääd ja kasulikku on olnud“.

A. Jürgensteini sulest on „peatükk uuemast Eesti kulturalisest edenemise loost“ pealkirja „Noor-Eesti“ all ilmunud.

Autor, kes „viimase aja kirjanduselisi voolusid Läänes teraselt silmas pidanud“, on nähtavasti sest „kergest luulest“ nii „vaimustanud, et

selle vaimustusega tähelegi ei pane, kuidas lõöksõnade hoobid paremale ja pahemale poole „mutsakate“ ja „harilikult arusaamatute“ pihta käima hakkavad (lhk. 113, 119). Oma nähtavasti hariliku kahe trumbiga (Göthe, Schönherr) arvab ta neid „stiili pärdikuid“ ja hi-mehi nii laua alla lüüa võivat, et neil „iseenesest väetitel ja väikestel isikutel“ (vististi muidugi! loe lhk. 116) enam unesgi meele ei tuleks „stiiliga“ (ka sõna esialgses tähenduses mõistetav!) „magushapu mõnutundmisega isiklikka kärnasid kaapida (!)“

Vähast leiab „Noor-Eesti“ ise võimaliku olevat pikemalt ja laiemalt nii mõnegi ilmaaegse, põhjendamata süüdistuse tagasi tõrjuda, seda enam, et nagu autor ise tarviliku leiab olevat ütelda, „et terve liikumise üle kõneledes loomulikult teistsugusele otsusele jõutakse, kui üksikut tööd arvustades“.

Jäävad veel kaks tööd ja need on: „Eesti kulturaliste püüete põhjusemõtetest“ ja „Paidagogos“. Esimese kirjutuse autor on nähtavasti oma ülesandest vähe aru saanud. Kui pealkirjast sõna „Eesti“ maha oleks kustutatud olnud, — võiks kirjutust tema ühekülgsuse pärast ehk kuidagi veel vabandada, kuid nüüd leiab lugeja ennast küll petetud olevat, kui ta siit kuidagi „Eesti“ kulturaliste püüete põhjusemõtteid leida loodab. Töö oleks nagu näitus sellest, missugune vastavus pealkirja ja harutuse vahel ka olemas on!

Terve töö on enam vähem jutlus humanismuse põhjusemõtte üle: „Mis sa tahad, et teised sinule teeks, seda jne. . .“ — ja kannab sellepärast ka jutluse pitsatit omas stiilis, üksikute osade korraldamises, lõpusõnas, toonis jne. Ei või ju autori head tahtmist ja auusaid soovisid laita — kuid rahul ei või olla nimelt selle kokkukõla rikkumisega, mis pealkirja ja sisu vahel loomulikult valitsema peab.

Samase vähe rahustava tundmuse jätab ka see järele, kui „Paidagogost“ Comeniust ja Pestalozzit lugemas näed.

Mõlemad tööd on (oma vormi poolest nimelt!) nagu „Eesti Kultura“ ühtluse nõrgemad küljed.

Et raamatu keeleline arvustus isepäinis ilmunud on, siis lubatagu sellest vaikides mööda minna. Ainult nii palju tahaks ütelda, et raamat elavaks tunnistuseks on meie keeles ja kirjaviisis valitsevast korraldusest, mis isegi üksikute juures (sagedasti paremategi juures) nähtavale tuleb, kogu mõjust kõnelemata.

Kuid kõigi puuduste ja varjukülgede peale vaatamata on „Postimehe“ toimetus „Eesti Kultura“ väljaandmisega lugejate tõsist tänu ära teeninud.

Soovida jääb ainult, et „Eesti Kultura“ käsi mitte nii ei käiks, nagu nii mõnelgi tema eelkäijal juba käinud on, vaid et ta ise üheks pikaks, üheks paremaks peatükiks Eesti kultura edenemise ajaloos saaks.

Karl Laos.

Baltische Landeskunde. Im Verein mit mehreren Mitarbeitern herausgegeben von K. R. Kupffer. Text mit 64 Figuren, dazu ein Atlas, enthaltend 28 Tafeln und 6 Karten. 1911. Verlag von G. Löffler, Riga. 557 lhk. 6 rubla 50 kop.

Balti sakslus on loovas töös alati aher olnud, ei mitte ainult kunstis, vaid isegi teaduses. Siiski on üks teaduseharu olemas, mis rohkem sigivust on avaldanud. See on Baltimaa ajalugu. Ja seda juba ajast peale, kus esimese sakslase jalg meie kodupinnale astus. Meie kodumaa äravõitmise ja äravõtmise suurtegusid kuulutab mungaline kroonikakirjutaja Heinricus juba 13. aastasaja algul kõlaval keelel ja lõpetab barbarilise veretöö ülistamist kiituselauluga: „Gloria sit Domino, laus super astra Deo!“ (Au olgu Isandale, kiitus üle tähtede Jumalale!) Sellega on pärastistele ajalookirjutajatele heli kätte antud ja nad laulavad seda viisi edasi tänapäevani, kui ka vahel üksikud koredad hääled (Russov, Kelch, Merkel, Petri, Rutenberg, Agathe) kokkukõla rikuvad. Seda liiki ajaloo-kirjandusesse tuleb ka eelnimetatud raamatut seada, kuid ühe vahega. Tema piirivaiad on tema kasuks laiemale venitatud, sest ta võtab ka kodumaa pinna sündimise ja saamise loo ühes, mis 2/3 tervest ruumist täidab, ja suuri osasid võidi sellepärast eeskujulise teadusliku kainusega ja objektivliku erapooletusega kirja panna.

Raamatul on 6 peajagu: I. Physikalische Geographie lhk. 1—90 I. Geologie lhk. 91—252; III. Klimatologie lhk. 257—292; IV. Flora und Fauna lhk. 293—354; V. Prähistorische Archäologie und Historische Geographie lhk. 355—406; VI. Politische Geographie lhk. 407—524. Registrid lhk. 525—557.

Laiasisuline raamat nõuaks õiguse pärast iga alaosalale asjatundlikku eriarvustajat. Et aga neid siitamaani ilmunud ei ole ja tähtis kirjatöö „Eesti Kirjanduse“ lugijatele tundmataks ei tohi jääda, siis katsun mina tutvustamist toimetada.

Kolmest esimesest peajaost peab tunnistama, et siit palju õppida võib, iseäranis kõigest sellest, mida väljaandja, prof. K. R. Kupffer, ise on kirjutanud. Tema ei võta mitte ainult osavalt kokku, mida teadus üleüldiselt senni on jõudnud kindlaks teha, vaid rikastab ka teadust oma tähelepanekutega ja uurimistega meie kodumaal. Ühtlasi ei pea tema lugijaid enese sarnasteks professoriteks, kell kõik kunstsõnad ja eelteadmised selged kui vesi, vaid ta tutvustab neid igalpool lihtsalt nagu kooliõpetaja oma kasvandikka tarvilikkude eeltingimistega, et järgnevatest harutustest ilusti aru ja jagu saada. Ka ei loe ta kuival ja igavalt, nagu sarnastes ülevaadetes harilik, lehekülgede kaupa nimesid ette, vaid katab teaduslikku luukeret lihaga ja verega, nõnda et kirjeldatav teaduseharu jume võtab ja lugijatele meele jääb. Seda kiitust laiendame ka IV. osa esimese jao kohta, kus K. R. Kupffer kodumaa taimevalda kirjeldab. Juba varemini oli tema oma sellekohaseid uurimisi

rahvalikus keeles laiematele ringkondadele kättesaadavaks teinud „Heimatstimmen“ II, 192—235 ja „Arbeiten des ersten baltischen Historikertages“ lhk. 174—213. Kuivem ja raskem on K. Greve loomariik saanud, mis ehk sellest võib tulnud olla, et väga laialine aine paari kümne lehekülje peale kokku on surutud.

Viies osa toob meile esmalt koguköite hiilgusenumbri professor R. Hansmanni „Prähistorische Archäologie“. Kirjutaja on eluaja aine kallal tööd teinud, vanu haudu lahti kaevanud, leidiseid korraldanud, teiste maade kogudega võrrelnud. Sel teel ou tema niisugust asjatundmist, osavust ja selgust omandanud, et teda pärast C. Crevingki surma (1887) kodumaa sügavamaks vanaajatundjaks hakati pidama. Seda auunime on ta seitsaadik väsimata edasitöötamisega enesele jäädavalt kinnitanud. Lühidalt aga selgeste ja kujukalt laseb ta meie kodumaa kivi-, pronksi- ja raudaja lugija silma eest mööda veereda, et lõpuks arhæologia sihtidest ja tööviisist juhatust anda. Sisuliselt käib ta autori varema kirjatööga kokku, mis 1909 „Arbeiten des ersten baltischen Historikertages“ ihk. 1—50 ilmus. Aga head korrata ei tee kunagi kahju. Vähem rahuloldav on sellesama jao teine järk „Geschichtliche Landeskunde“. L. Arbusov, kes vahe peal surnud, on ju väga põhjalik kodumaa ajaloo uurija ja „Urkundenbuch“ auustamisvääriline väljaandja, aga maa pärisrahvaste keele tundmatust ei kata need omadused ära. Autor püüab A. Bielensteini ja K. A. Hermanni karkude abil puuduse vastu abi leida, aga see ei jõua tühja auku täita. Näituseks seletab tema ikka veel Kuresaart-Kranichsinsel!

Võrdlemisi palju maad on VI. jaole „Politische Geographie“ antud. Tallinnamaad käsitab endine Vändra kurtummadekooli direktor C. Hörschelman. Ei või öelda, et tema oma ülesande raskeks oleks teinud. Siit ei leidu enam, kui harilikkudest kooliraamatutest ja arvustikutabelitest, paiguti vähemgi. Näituseks tunneb autor ainult neid hariduselisi asutusi, mida Saksa Selts üles peab, ainult seda ajakirjandust, mis Saksa keeli ilmub jne. Liivimaa kirjelduses käib K. v. Lövis of Menar sedasama rada. Erandiks võiks Tartus ülikooli ja veterinarinstitudi ja Riias Läti Seltsi nimetamist lugeda. Põhja-Liivimaa näib temal enam tundmata olevat, muidu ei loeks tema Võru praoskonnas 8 kogudust, ei otsiks 3 kreispolitsei asukohta väljaspool Võrut, ei laseks Põltsamaa jõge otse Emajõkke joosta jne. Al. Wagneri „Kurland“ näib eelkäivatest mõnes asjas ette jõudvat. Kohanimede kirjutuses püüab autor hoolikas olla ja paneb ka Läti ja Liivi keelt tähele. C. Hörschelmani ja K. von Lövis of Menari kirjeldustest ei paista palju välja, et meie maal peale sakslaste ka teisi rahvusi elutseb — kui paar lühikest arvustiku tähendust maha arvame.

Siin, niisama teiste kaastööliste, Eesti kohanimede kirjutamises valitseb täielik korralagedus. Lugija, kes Eesti keelset nime ei tea, ei aima, kuidas tema tõepoolest kõlab. Lhk. 43 on kirjutatud: S a d j ä r v. Hariliku Saksa keele õigekirja järele võiksime teda õieti lugeda kui

Saadjärv. Aga kui edasi leiame: Parikasee ja teda niisama loeme: Parikasee. siis sattume eksiteele. Sealtsamast tabame jälle, et pikka täishäälikut kahekordsest kirjutatakse: „Suurjärv“, ja et kus täishäälik lühidalt kõlab, järgmist umbhäälikut korratakse: Peddel, Pedde, Mudde, Padda jne. Kuidas peame nüüd lugema, kui järgmisi sõnakujusid leiame: Nava, Navast (kas Naavast või Navast?), Neve (kas Neeve või Neve (Növa)? jne. Sarnane segadus valitseb e ja ä vahetamises: Järvmetz, Mänamasee, aga seal samas kv: Hermesse, Pernau, Kerro, Tennasilm; vahel täidab e Eesti õ aset: Tehela, Peddel. Ehk mida peab sõnakujuga „Veissee“ peale hakkama? Kirjaviisi järele peaksime mõtlema, et tema Eesti „Valgjärve“ ümberpanek on. Aga Helmes ei tunta Valgejärve, vaid ainult Veisjärve! Eesti keele tundmatus sünnitab vahel täielist segadust. Lhk. 457 öeldakse ühest jõest Valga ligidal: „der kleine Konnobach“. Meie peaksime Eesti keeli lugema: „Konujõgu. Aga neidsamu autorisi Saarjõge seletuses: Inselbach, peaks aga olema Eschenbach, sest ligikorrast leiame ka Pärnjõge, kust Pärnu oma nime on saanud. Ainus põhjalik abinõu Eesti kohanimede kirjutamiseks oleks, kui neid Eesti keeli ja Eesti õigekirjas üles pandaks, nagu soomlased oma Saksa keeli ilmuvates kirjatöödes ammu teevad. Aga vaevalt hakatakse meil seda abinõuu tarvitama, kui meele tuletame, et juba süda-estilisi nimesid, nagu Pärnu ja Narva, Ida-Germani keeltest minnakse otsima! (Baltische Landeskunde lhk. 464).

Lõpuks pakub toimetaja K. R. Kupffer 4 lehekülge mitmesuguseid arvustiku-teateid. Iga peatüki taga on sellekohane tähtsam kirjandus üles märgitud, kust lähemalt asja üle võib kuulda, tähestiku järele kokkuseatud registrid hõlbustavad raamatu tarvitamist, pildid, joonistused ja kaardid on haruldased head, hind meie kohta soolane — 6 rubla 50 kopikat —, aga jõukamad inimesed ja kooliraamatukogud saavad ka sest üle, nõnda et raamat küll teed ka Eesti ringkondadesse võiks leida ja sinna rohket õpetust ja äratust kanda.

W. Reiman.

Näitemängude-võistluse auhinna toimekonna koosolek

Tartus, „Vanemuises“ 8. aprillil 1912. a.

Koosolekust võtsid osa: K. Menning „Vanemuise“ poolt, E. Hubel Eestimaa Rahvahariduseseltsi Kirjanduslise Haruseltsi poolt, G. E. Luiga „Estonia“ poolt, A. Simm, Narva Eesti Seltsi poolt D. Otsing Peterburi Eesti Hariduseseltsi poolt, A. Jürgenstein Narva Eesti

Karskuseseltsi „Võitleja“ poolt. Puudus ainult üks toimekonna liige, Eesti Kirjanduse Seltsi asemik K. A. Hindrey.

1.

Koosoleku juhatajaks valiti G. E. Luiga, protokollkirjutajaks A. Jürgenstein.

2.

Võistlusele on järgmised näidendid saadetud: 1) „Elu“, vaatemäng 4 vaatuses; 2) „Peedo“, näitemäng 4 vaatuses; 3) „Kivi“, draama 3 vaatuses; 4) „Valu aastad“, kurbmäng 4 järgus; 5) „Müüritud“, draama 4 vaatuses; 6) „Aimre“, näitemäng 4 vaatuses; 7) „Isiklikud südamed“, draama 4 vaatuses; 8) „Kevadel“, vaatemäng lauludega 5 vaatuses, 6 pildis; 9) „Hukatus“, kurbmäng 6 vaatuses; 10) „Vale tee“, näitemäng kolmes vaatuses; 11) „Pihid“, draama 5 vaatuses; 12) „Lemmikene“, näidend Soome muinasajast 4 vaatuses; 13) „Eesmärgid ja teed“, näitemäng lähemast Eesti minevikust 4 pildis; 14) „Orja poeg“, näitemäng 3 vaatuses; 15) „Madonna Marianna“, näitemäng 3 vaatuses; 16) „Lapikest maad“, viievaatusline kurbmäng; 17) „Sügise torm“, draama neljas järgus; 18) „Pildikesed Paunverest“ kahes teisendis, näitemäng 3 vaatuses; 19) „Põrgu“, draama 5 vaatuses, 6 pildis; 20) „Inglitegija ja luuletaja“ ehk jaht kulla järele, algupäraline tragikomödia 3 vaatuses 4 pildis.

3.

Välimised vastuvõtmise tingimised nende näidendite juures arvati kõik korras olevat, nii et kõik näidendid võistelda võivad. Nendest on kaks eelmiseval „Estonia“ võistlusel juba olnud ja väikeste muudatustega nüüd uuesti sisse saadetud. Toimekond avaldab arvamist, et juhtuvatel edaspidistel võistlustel näidendid, mis enne kord võistlusel käinud, ainult siis võistlusele saadetak, kui nad kaunis põhjalikult on ümber töötatud.

4.

Näitemängud võetakse üksikult harutusele. Esimesel läbivaatamisel heidetakse need näidendid kõrvale, mille kohta ühelhäälel arvatakse, et nad nii nõrgad on, et

nende üle ülepea pikemalt aru pidada ei maksa. Teisel ülevaatusel heidetakse need kõrvale, millel teatavad head küljed on, millel aga nii suured puudused on, et nad kõrvale peavad jääma. Kolmandal korral määratakse järelejäänute seast auuhinnalised ära.

5.

Esimesel läbivaatamisel heideti kui üleüldiselt nõrgad kõrvale: 1) „Elu“, 2) „Peedo“, 3) „Valu aastad“, 4) „Kevadel“, 5) „Hukatus“, 6) „Lemmikene“, 7) „Eesmärgid ja teed“, 8) „Sügise torm“, 9) „Põrgu“, 10) „Õrja poeg“, 11) „Inglitegija“.

6.

Teisel läbivaatamisel jäivad kõrvale:

1) „Vale tee“. Näidendil õn dramatiline aine, aga läbiviimisel puudub jõud. Sündmused ja üleminekud ei ole küllalt hästi ette valmistatud ja põhjendatud. Osalt aitab sündmust võimuosaline inimene oma seletamata läbinägemisega edasi. Tegevus, mis alguses tühtlane, läheb lõpuks laiale.

2) „Madonna Marianna“. Näidend algab võrdlemisi hea dramatilise elevusega. Aine on huvitav, kirjanik näitab näitelavalist väledust ja kirjanduslist vilumist. Terve väljatöötamine, iseäranis lõpu- poole, ei ole aga psühholoogiliselt küllalt järjekindel, üksikud iseloomud mitte küllalt usutavad, keeles valitseb õõnes pathos, tükkati sentimenta- lismus, mis teatavast kirjanduslisest eruditsionist hoolimata, mida näiden- dist oma jagu leidub, hinnamääramist võimalikuks ei tee.

3) „Pihid“. Autoril on näitelavalist osavust, iseäranis esimeses vaatuses, mis küll asjata veidi toorepoolne-realistiline on. Keel ei ole iseloomulik, niisama ka kujud mitte hästi nähtud; nad ei ole elust võetud, vaid kirjanik laseb neid liikuda ja kõnelda, nagu nad tema ees- kavasse peavad sündima. Pea probleemil, Ibsenisel tööetsimisel ja süü- tunnistamisel ei ole küllalt põhjendatud alust ega sihti.

4) „Müüritud“. Iseloomuta keel, eluta, mõistusega targutatud kujud. Naesterahva armastuse-problem kahe mehe vahel hingetead- liselt vildak.

5) „Isiklikud südamed“. Õnnelik dramatiline aine, teatav näitelavaline väledus. Mõnes kujus tubli osa realsust. Peakujude vahe- kord hingeeluliselt põhjendamata.

6) „Lapikest maad“. Aine eelminevaga sarnane, on lust- mängule kohane; draama jaoks aga õnnetult, osalt toorelt veriselt välja töötatud.

7.

Kõige paremateks arvatakse kolm järelejäänud näi- dendit: „Aimre“, „Kivi“ ja „Pildikesed Paun- verest“. Ükski nendest töödest ei ole küll näitelava

valmis näidend oma praegusel näol, kuid nendel on siiski niipalju kirjanduslisi ja näitelavalisi väärtusi, nende puudused kergemalt parandatavad, nii et neid kõiki tähele tuleb panna.

1) „Kivi“. Sellel draamal on kõige pealt hea ja elav keel, iseloomude järele väljatöötatud, kujud hästi elust nähtud, dialog viib sündmustikku dramatilise elavusega edasi, igalt poolt tundub tugev realistline kirjanikuand. Täki nõrkused seisavad osalt psühholoogilises motiverimise puudulikkuses, osalt kolmanda vaatuse segases kompositsionis.

2) „Aimre“ tugevam külg on tema sügav hingeline problem, algupäraline aine meie rahvaelust, elav dialog, järjekindlus tegevuses, tõsised ja sügavad hingelised läbielamised. Nõrkuseks on näidendil viimase vaatuse selgusetus ja see asjaolu, et sisemised üleelamised mitte küllalt tegudes realiseeritud, dramatiselt sündivad ei ole, vaid enam sõnades ilmuvad.

3) „Pildikesed Paunverest“. Ainukene võistlusele tulnud lustmäng, elava humoriga tabatud kujud. Iseloomuline ja hea rahvalik keel, värskus, rahvusline keele- ja mõttetearavus, näitelaviline elevus. Varjukülgedeks on kompositsiooni lodevus, dialog mõnes kohas veidi veniv ja vähe edasiviiv, kohati tikub õpetlikkus eksitama.

8.

Et need näidendid ilma parandamata mitte kohe hästi mängitavad ei ole, siis arvatakse võimataks neile väljakuulutatud põhjusemõtetele ja tingimistele auuhinnasid anda, millega võistlusest osavõtjatel seltsidel etendamise õigus ühendatud on. Toimekond paneb oma volitajatele seltsidele sellepärast ette, neile näidenditele igale ühele ergutuse- auuhinnaks 100 rbl. anda, kusjuures nende autoridel, seltside vastu mingisugusid kohustusi ei ole.

9.

Toimekond paneb ette, ülejäänud 700 rbl.¹⁾ Eesti Kirjanduse Seltsile edaspidisteks auhindadeks sisse maksta, nii et rahamaksjad seltsid ise ehk nende ülesandel Eesti Kirjanduse Selts igaks aastaks, nagu ilukirjanduse auhindade andmiseks, toimekonna valib, kes näidenditele aasta lõpul auuhindasid määrab, nimelt algupäralistele näidenditele, mis näitelaval ehk trükis aasta jooksul on ilmunud ehk mis käsikirjas E. K. Seltsile auuhinna saamiseks on sisse saadetud.

1) Narva Eesti Selts oli 100 rublalise toetusega veel pärast auhindade väljakuulutamist kaasa astunud, nii et auhindadeks. 1000 rbl. olemas oli.

10.

Nende määruste vastuvõtmise järele, mis ühel häälel sündis, avati ergutusehindasid saanud näidendite juures olevad märgusõnaga ümbrikud ja leiti, et sajarublalisi ergutusehindasid saanud näidendite autorid olid:

1. „Kivi“, kolmejärgulise draama kirjutaja Ch. Rutoff.

2. „Aimre“, 4 vaatuslise näitemängu kirjutaja Rein Tamm.

3. „Pildikesed Paunverest“, 3 vaatuslise näidendi kirjutaja O. Luts.

11.

Mitte auhindasid saanud näidendite ümbrikud jäivad avamata. Autorid võivad need näendid Tartust, Eesti Kirjanduse Seltsi kirjatöimetaja A. Jürgensteini juurest kas ise ära viia või oma käega kirjutatud märgusõna järele, kui nad adressi üles annavad, posti kaudu kätte saada.

12.

Võistluse tagajärge üle vaadates arvab toimekond tarviliseks tähendada, et üksikud näendid oma väljatöötamise poolest näitavad, et kirjanikud tõsiselt tööd on teinud, nii et tagajärg peaaesjalikult dramatiliselt ande ja kirjanduslise valmimise puudnsel vast tulemata on jäänud. Suurem osa töösid aga tunnistavad, et meil veel vähe rõhku selle peale pannakse, ja seda ära tuntakse, et kirjandusline töö suurt hoolt ja väsimata vaeva nõuab. Meil näib arvaamine laialt valitsevat, et andeline kirjanik ilma vaevata otse käiksest võib puistata. Sellepärast ilmuvad isegi võistlusetööd tihti nii pealiskaudiste tööde tundemärkidega, et sugugi tarvis imestada ei ole, kui võistlusel paremaid tagajärgesid ei ilmu.

G. E. Luiga, A. Jürgenstein,
Ed. Hubel, D. Otsing,
A. Simm, K. Menning.

Tartus, 8. aprillil 1912.

K ü s i m i s e - l e h t .

Vene-keelne nimetus.	Ladina-keelne nimetus.	Eestikeelne nimetus ainsuse omastava (keda, mille?), osastava (keda, mida?) ja paljuse osastava (keda, mida?) lõppude ära tähen-damisega.	Missuguse ki-heikonna, maakonna rah-va suust?	Kus kihelkon-dades, maa-kondades ni-metus weeltut-taw on?	Kus nimetuse ü-leja selle nime-tuse on õppinud: kas elamise ki-heik. või mujal?	Missugusest raamatust? Missugusest ajakirjast?	Kas kirjandusest?	Kas nimetus on teadete saaja oma loodud?	Teadete saaja märkused.
----------------------	------------------------	---	---	---	---	--	-------------------	--	-------------------------

Üleskutse taimeteaduse oskussõnade asjus.

Kes kunagi mõnes teaduseharu Eesti keeles kirjutama on pidanud, see teab, kui palju tal tegemist oli sõnaraamatutest oskussõnu otsides ja ise luues. Tihti ei leiagi, ega suuda ka ise sõna luua. Niisugusel korral oled sunnitud teatavat mõistet kirjeldamise abil selgitama. Kuid sagedasti ei suudeta ka selgi teel asjaolusse täit selgust tuua. Sellepärast on tingimata tarvilik, et meil iga teaduseharu tarvis kindel oskussõnastik loodaks, nagu Eesti Kirjanduse Selts maadeteaduses ja matemaatikas sellega kauni alguse on teinud. Ainult siis suudame koolides emakeelist õpetust tarwilikul määral elustada ja kirjandus saab mõistete ja sõnade poolest kindlamale alusele.

Niisugust sõnastikku aga ei suuda üks ega kaks meest luua. Selleks peame katsuma ärksamate meeli ja mõtteid ühendada, ühise asja kasuks käsi liikuma panna, et sõnastik mitte üksikute sünnituseks ei jääks, vaid rahva suust välja kasvaks; ainult siis võib rahuloldavaid tagajärgesid loota ja töö võimalikult täielik saada.

Lootes, et paljud asjast huvitatud on, saadab Eesti Üliõpilaste Selts taimeteadlised oskussõnad sellekohasel küsimiselehel välja ja palub asjast huvitatuid oma adressisid meile teada anda, et meie neile siis küsimiselehtesid kätte võiks läkitada.

Töö edenemise üle antakse aja-lehtedes aru.

NB. Paluksime ka tuttavate adressisid, keda asi võiks huvitada, meile üles anda.

Auupaklikult

Eesti Üliõpilaste Selts

Wiljandi uul. nr. 1.

Tartus, 30. märtsil 1912.

Eesti seltsidele ja haridusesõpradele.

Pärnu Eesti Kooliseltsi kirjanduse-komisjon pani 5. jaanuaril s. a. haridusepäeva toime, kus raamatukogude asutamise ja korraldamise küsimus päevakorrale tuli. Enne seda kogus komisjon küsimislehtede kaudu Pärnumaa raamatukogude üle teateid. Materjal, mis vastuste läbi kokku tuli, valgustas meie raamatukogusid väga selgelt ja iseäraliselt.

Pärnu Eesti Kooliseltsi kirjanduse-komisjon avaldas Eesti Kirjanduse Seltsile soovi, et tema teadete korjamist laiemas piirkonnas ja laiemal alusel ette võtaks.

Eesti Kirjanduse Selts, kelle rahvakirjanduse-toimekond 1910 rahvaraamatukogu mõtte laiemalt liikuma pani, täidab hea meelega seda soovi. Asi käib tema otsekoheste ülesannete sekka ja võiks meie rahva kirjanduselistest tarvidustest ülevaatlikku pilti pakkuda, kui saadud teated korralikult läbi töötakse. Raamatukogude edaspidise tegevuse juhtmõtete ülesseadmisel oleks sell oma jagu tähtsust.

Eesti Kirjanduse Selts mõtleb ettevõtet nõnda toime panna, et teadete korjamise juhatajaks seltsiliige M. Raud edasi jääb, kelle algatusel Pärnu maakonna teateid korjati, kes neid korraldas ja Pärnu haridusepäevale tutvustas. Kõik kogutud materjal läheb E. K. S. kirjakogusse. M. Rauale jääb vaba voli enne seda materjali tarvitada, nagu tema heaks arvab. Seltsiliige J. Piiskar on lubanud kuukirja „Eesti Kirjanduse“ jaoks selle materjali põhjal küsimusi harutada, mida toimetus soovitavaks peab. Mõlemate tööde trükiaratõmbed saadetakse kõigile Eesti raamatukogudele maksuta kätte.

Eesti Kirjanduse Selts palub kõiki Eesti seltsa, kell raamatukogu olemas, niisama üksikuid haridusesõpru, oma ehk oma ümbruse raamatukogude kohta 1. maiks 1912 M. Raua nime peale Pärnu („Pärnu Postimehe“ toimetusesse) järgmiste küsimuste peale teateid anda ja ära saata. Kui küsimislehe saaja ise ühel ehk teisel põhjusel vastata ei saa, siis palutakse lehte ustavale inimesele edasi anda, kes vastata võiks ja tahaks. Kus raamatukogud olemas, seal vastatagu kõikide küsimiste peale; kus seda ei ole, ainult üleüldiste peale.

A. Küsimised raamatukogude kohta.

- I. 1. Raamatukogu nimi, adress ja iseloom (avalik, seltsiliikmete jaoks, maksuline jne.)? Kui seltsi oma, kui suur oli 1911. a. liikmete arv?
2. Kelle poolt ja millal asutatud?
3. Tähtsamad sündmused raamatukogu asutamise loost?
4. Missugustel tingimistel antakse raamatuid lugeda, kellele ja kui pika aja peale?
5. Kui sagedaste antakse raamatuid lugeda?
6. Kes on raamatukogu vastutaja, juhataja?
7. Kelle väljavaliku järele ostetakse raamatuid?
8. Millal täiendati viimast korda raamatukogu?
- II. 1. Sissetulek 1911 a.:
lugemiseraha?
korralikku toetust (kelle poolt)?
kingitusi: a) sularahas?
b) raamatutes?
pidudest?
muud sissetulekud (missugused)?
2. Väljaminek 1911 a.:
raamatute ostmiseks?
parandamiseks ja köitmiseks?
muud väljaminekud (missugused)?
- III. 1. Kui palju on kogus raamatuid:
pealkirjade järele?
köidete järele?
2. Mitu raamatute pealkirja on:
ilukirjandust?
vaimuliku sisuga?
teadusliku sisuga?
näitemängusid?
karskusekirjandust?
laste- ja nooresoo-kirjandust, mitmesuguse sisuga (kui võimalik, ligemalt ära määrata)?
3. Kui palju raamatuid (pealkirju) on:
Eesti keelseid?
Saksa keelseid?
Vene keelseid?
teistes keeltes?
4. Kui palju ja mis sisulisi raamatuid on enam kui ühes eksemplaris?

5. Kuidas on raamatutenimekiri korraldatud :
ostmise aja järele?
raamatute sisu järele?
 6. Missugused on raamatukogu tugevad ja nõrgad küljed?
- IV.
1. Mitu lugijat oli raamatukogul 1911 a.?
 2. Mitu köidet anti 1911 a. kogust välja?
 3. Mitu lugijat tarvitasid 10—20 köidet?
üle 20 köite jne.?
 4. Kas raamatukogu tarvitajate arv kasvab või kahaneb?
mis ajast?
kui suurel määral?
mis põhjustel?
 5. Missuguseid raamatuid tarvitatakse kõige rohkem?
 6. Kui korralikult käivad lugejad raamatutega ümber?
 7. Mis on rahva tutvustamiseks raamatukoguga tehtud?
- V.
1. Missugune seisukoht on raamatukogu vastu :
omavalitsuse asutustel?
peremeeste ringkonnal?
sulaste ja vabadikkude ringkonnal?
kooliõpetajatel, vallakirjutajatel ja vaimulikkudel?
noortel?
vanadel?
meesterahval?
naesterahval?
 2. Missuguste takistuste ja kitsendustega on raamatukogul võitlemist olnud?
- VI.
1. Kas raamatukogu juures on lugemiselaud?
 2. Missugused ajalehed ja ajakirjad on lugemiselaulal?
 3. Millal on lugemiselaud lahti?
 4. Missugune on osavõtmine lugemiselauast?

B. Üleüldised küsimised.

- I.
1. Missugused lugemiseringkonnad on olemas?
Nimi, adress, osavõtjate arv, raamatute arv, aastamaks, korraldus jne.?
Vastuste juures raamatukogude kohta käivaid küsimisi silmas pidada?

Kas ostetud raamatud jäävad kogusse või ringkonna liikmetele?

2. Lugemiselaud ilma raamatukoguta (küsimised VI, 1—4)?
- II.
1. Kui suurel määral loetakse ümbruskonnas kirjandust:
raamatuid, mis sisuga?
ajalehti, missuguseid?
sopa- ja turukirjandust?
 2. Raamatukogude asutamise ja kirjanduse kättesaadavaks tegemise katsed ja nende tagajärjed?
 3. Üleüldised nähtused ümbruskonna vaimuelust?

Eesti Kirjanduse Seltsi esimees: **W. Reiman.**

Korjanduse juhataja: **M. Raud.**

Uued raamatud 1911.

384. Tolstoi, L. N. Elaw Surnu, Drama 6 järgus, 2 pild. tr. (end. R. Pöder (8° (15×23). 80 lk. Pilt. 2000.
385. Wõitlused elutormides. I ja II anne. Narwas. 1911. T. M. Franzdorfi tr. 8° (14×19) 20 lhk. H. 5 k. 1000 eks.
386. Büttner, Heinrich Sigfried — jõukangelaste kuningas ehk jõud ja armastus. 28—31 anne. Tartus 1911. G. Zirki tr. 8° (14×21). 849—976 lk. H. 10 k. 1.000 eks.
387. Einbund, K ja Koplus Linda. Eesti Karskuseseltside ja Karskuseseltside keskoimekonna aruanded № 29. Tartus 1911. „Postimehe“ tr. 16° (13×19). 23 lk. H. 5 k. 700 lk.
388. Haabsalu kalender 1912. Haapsalus 1911. M. Tamwerki kirjast. ja tr. 16° (11×14) 32 lk. 3000 eks.
389. Haawa, Anna. Wäikesed pildid Eestist. Tartus 1911. „Postimehe“ tr. 8° (14×21). 72 lk. H. 35. 1000 eks.
390. Jõulu-leht 1911. Tallinnas 1911. J. Pioompuu kirjast. M. Antje tr. 8° (21×29). 32 lk. Pilt. H. 20 k. 2.300 eks.
391. Kalender 1912. Tartus. M. Jänese kirjast. J. Mällo tr. 16° (11×15). 86+10 lk. 25.000 eks.
392. Kalender 1912. Killingi Nõmme. 1911. K. P. Leiloni kirjast. Ottawali tr. 8° (39×53) 1 lk. 2000 eks.
393. Kuningas Apolooniuse täielik elulugu. Meteol alguskirja järele uuesti Eesti keelde toimet. Ed. Kuusik. Hermannini kirjast. ja tr. 16° (12×17) 38 lk. H. 15 k. 2.000 eks.
394. Kuulutuste ja Majakalender 1912. Killingi-Nõmme 1911. K. K. Leiloni kirjast. „Meie Kodumaa“ tr. („Pärnus“) 16° (12×18) 40 lk. 5000 eks.

395. Luige Laos. Suwe Jaani sõpradele. Nr. 16. Pärnus 1911. L. W. Laakmanni tr. 80 (14×21) 64 lhk. H. 30 k. 1.300 eks.
396. Mathiesen, K. Jumalik hinge ja ihu terwekstegija. Tallinas 1911. Allo kirjast. J. Felsebergi ja A. Tetermanni tr. 16⁰ (12×17) 168 lk. Pilt. H. 30 k. 1500 eks.
397. Pärnu Esperantistide grupe põhjuskiri. Pärnus 1911. „Meie Kodu maa“ tr. 8⁰ (18×22) 1 lk. 500 eks.
398. Pühade-Album jõuluks 1911. Tallinna 1911. Teaduse kirjast. M. Schifferi tr. 4⁰ (23×30) 61 lk. Pilt. 2000 eks.
399. Rõõmsaid jõulupühi. Mõnusad pühade jutud. Tartus 1911. Hermanni tr. 16⁰ (12×17) 96 lk. Pilt. H. 20 k. 1.000 eks.
400. Radnitzkaja, Sofia. Ilus Mannela. Tõesti sündinud hale ja armas jutustus. Z. G. järele. Tartus 1911. Hermanni tr. 16⁰ (12×17) 60 lhk. H. 20 k. 2.000 eks.
401. Sööt, K. Wastus A. Grenzsteinile. Tartus 1911. K. Sööt 8⁰ (13×20). 26+13 lk. 9.700 eks.
402. Tuur kehajõud ja kuidus seda omandada. Kerge keskmine ja raske jõustiku käsiraamat. Tallinas 1911. „Kunst ja Teaduse“ kirjastus. J. Feisbergi ja A. Tetermanni tr. 8⁰ (14×22). 40 lk. Pilt. 2.000 e.
403. Turp, H. Rahwa nõtrus. Tartus 1911. A. Grenzsteini tr. 8⁰ (14×21). 16 lk. 3000 e.
404. Väike keedukool. Sööki valmistamine majapidamises. Toimetanud keedukooli tegelased Tallinnas 1906. J. Ploompuu kirjast. M. Antje tr. 8⁰ (14×21). 256 lk. H. 80 k. 3000 e.
405. Meie Matsi pilke ja naljalaulud. Tallinnas 1911. 2-ne väljaanne. W. Ehrenpreisi tr. 16⁰ (12×19). 32 lk. H. 15 k. 4000 e.
406. Meyer, F. B. Elias ja tema wäe saladus. Eesti keelde Joh. Mädasson. Tallinnas 1911. Allo kirjast. J. Felsbergi ja A. Tetermanni tr. 16⁰ (13×19). 231 lk. H. 30 k. 3.000 e.
407. Nalja-jutud. Kogu lõbuisulist lugemist. Tallinnas. M. Antje tr. 16⁰ (10×13) 192 lk. 2.500 ek.
408. Neiude laulik. Eesti paremad nooruse, rõõmu, armastuse, isamaa ja muud laulud. Tartus 1911. K. Jaiki kirjast. G. Zirki tr. 16⁰ (12×16). 76+4 lk. H. 20 k. 4000 e.
409. Roy, Christina. Päikese maal. Eesti keele Elise Aunwerdt. Tallinnas 1911. J. Aunwerdti kirjast. J. Felsbergi ja A. Tetermanni tr. 16⁰ (12×17) 104 lk. H. 20 k. 3.000 e.
410. Sporti Seltsi „Terwise“ põhjuskiri. Tartus 1911. K. Söoti tr. 16⁰ (11×18). 7 lk. 1000 e.
411. Spuhl-Rotalia, J. G. Kodumaa marjad. Täielik õpetus kodumaal siginewaid aia- ja metsmarju ja puuwiljasi kaswatada, korjata, müügile wiia ja alal hoida, neist weini, liköri, limonadi, moosi, sahwti, marjasülti, siirupit, marmeladi, kompoti, salatit, suppi, teed, kohwi, äädikat j. n. e. valmistada, nende terwisekasulisi ja terwisekahjulisi omadusi tunda ning neid seltsiliselt tarwitada. Haapsalus 1911. M. Tamwerki kirjast. ja tr. 8⁰ (14×20). 120 lk. H. 30 k. 1.500 eks.
412. Taaralaste Lusti-laulik. Kus sees wäga ilusad armastuse ja muud laulud on. Tartus 1911. K. Jaiki kirjast. G. Zirki tr. 16⁰ (11×17) 48 lk. H. 15 k. 2000 ek.

≡ Eesti Kirjanduse Seltsi kuukirja ≡

„Eesti Kirjanduse“

tellimine 1912. aastaks kestab edasi.

„Eesti Kirjandus“ ilmub korralikult iga kuu 15-daks Eesti Kirjanduse Seltsi kulul korra kuus, vähemalt 500 lhk. aastas ja toob hinnata kaasan-deks E. Kirjanduse Seltsi protokollid. Kuukirjas avaldatakse pike-maid kirjutusi, mis Seltsi tegevuse üksikute harudega — kir-janduse, teaduse, kunsti, rahvateaduse ja kodumaa ja selle mineviku tundmaõppimise — ja nende tööviljaga ülevaatlikult tutvustavad või uusi vagusid püüavad ajada. Arvustused harutavad hiljuti ilmunud raamatuid ja püüavad õiglaselt neid hinnata. Sõnumid Seltsi tegevusest ja „Toimetusest“, koosolekute-kirjeldused, keele-, kooli-kirjanduse- ja ajaloo-toimekonna aruanded, uute liikmete nimed, surmaga lahkunud liikmete järelhüüded, kassaülevaated, jne. hoiavad Seltsi ja liikmeid alalises ühenduses ja osaduses. Uute raamatute nimekiri toob kirjanduse sõpradele värskaid teateid uuesti ilmunud raamatutest. Kuulu-tused on kirjastajatele soovitavaks abinõuks, et viibimata oma väljaannete peale tähelepanemist juhtida.

„Eesti Kirjanduse“ 1911. aastakäik, hind 250 kop., sisaldab järgmis-telt kaastöölistel kirjutusi: 1) **Keeleteadusest**: V. Grünthal, Aruanne murrete uurimisest Saaremaal; Mõned jooned keele ajaloo-st. F. Eder-berg, Võõrakeelne Eesti keel. J. Jõgever, Veel kord kuidas tuleb sõnu a u u, nõuu kirjutada; Eesti muinasajast. J. Lõo, Meie kodu-loomade nimetused. Oskar Lõvi ja Joh. Lauri, Aruanne koha-nimede ja murde sõnade korjamisest. H. Põld, Eestikeele rõhu ja häälikute painumise vahekorra-st. 2) **Kirjanduse ajaloo-st**: Aino Kallas, Vaade Eesti viimase aasta ilukirjanduse kohta, Aladár Bán, Kalevipoja iseloom. A. Kitzberg, Lauliku Friedrich Kuhlbari seitsme-kümneaastase sündimispäeva puhul. Bernhard Linde, Vene mõju Eesti kirjanduses. M. Pukits, Pilk Läti kirjandusesse. Hugo Raudsepp, Eesti noorsugu A. H. Tamsaare novellide valgustusel. W. Reiman, Kalevipoja „Esiandeks“. Kalevipoja juubel. G. Suits, Kalevipoeg rahva eposena ja kunsti tööna. H. Ojansuu, „Eesti Kir-janduse“ toimetusele. 3) **Kultuura ajaloo-st**: J. Jõgever, Eestlaste hariduslised olud enne Kristust. M. Kampmann, Uuemast Vene kir-jandusest eestlaste kohta. W. Reiman, Kolm tähtsat ajaloohallikat venestuse päivil; Ajalooliste mälestuste korjamine; Üleskutse muinasae-giste mälestuste korjamiseks; Eestimaa õue- ja majamärkide korjamise üleskutse. Eesti Hariduseseltsi aastaraamat. J. Tõnisson, Willem Reimani 50 a. sündimispäeva puhul. 4) **Folklorest**: M. J. Eisen, Kristlikud ained Kalevipojas; Mis teadis rahvas 19. aastasaja lõpupoolel Kalevipojast; Metsik. J. Luiga, Põhjavaim. 5) **Arvustused**: a) Ilu-kirjanduse kohta kirjutanud: Bernhard Linde; A. Jürgen-stein; Karl Laos; Fr. Tuglas. b) Koolikirjanduse kohta; H. Walk; N. Kann; J. Kents; c) Muusikakirjanduse kohta; H. Walk; d) arstiteadusliku kirjanduse kohta: H. Koppel; e) Ma-jandusteadusliku kirjanduse kohta: J. Lillak, M. Treumann, f) Loo-dusteadusliku kirjanduse kohta: D. Rootsmann. g) Arheoloogilise kir-janduse kohta: W. Reiman. h) Ajaloolise kirjanduse kohta: V. Grün-thal; P. Rängel. i) Kultuurajaloolise kirjanduse kohta: V. Grünthal; M. Kampmann. k) Maadeteadusliku kirjanduse kohta: V. Grünthal.

1) Lastekirjanduse kohta: P. Rängel. 6) Kirjavahetused: C. R. Jakobsoni kirjad L. Koidulale; Prof. J. Köhleri ja J. Hurti kirjavahetus. 7) Üleskutsed. 8) Auhinnad: 1910. a. auhinnad kirjanduslistest töödest. 9) Nekroloogid ja pildid. 10) Uued raamatud. 11) Eesti Kirjanduse Seltsi protokollid 1911. a., liikmete nimekirj, aruanded jne.

1912. aasta aastakäigule on kaastööd lubanud: Keeleteaduses: V. Grünthal, J. Jõegever, L. Kettunen, T. Lehtisaio, K. Leetberg, H. Ojansuu, H. Pöld. Kirjanduses: J. Aavik, A. Bán, E. Enno, A. Jürgenstein, Aino Kallas, A. Kitzberg, J. Luiga, G. Suits, Fr. Tuglas. Rahvateaduses (folklores): M. J. Eisen, O. Kallas. Ajaloos: J. Kerg, M. Lipp, J. Lõo, W. Reiman, A. Thomson. Kunstis: M. Pukits, Kr. Raud. Usuteaduses ja eetikas: J. Köpp, J. Kukk Keilas, P. Pöld. Majanduseteaduses: A. Hanko, J. Hünerson, A. Jung, J. Kukk Tartus. Koolikirjanduses: H. Einer, M. Kampmann, A. Kleitzmann, M. Okas, A. Pöllusaar, T. Riomar, A. Rull, J. Tammemägi H. Walk.

Siis avaldab E. K. S. ajaloo-toimekond terve rea tuttavate meeste ja tegelaste kirjavahetust. Korda ootavad: J. W. Jannseni kirjad tsensor M. Suigusaarele, C. R. Jakobsoni kirjad J. Köhlerile, J. Adamsoni kirjad J. Köhlerile (Adamsoni pildiga, Köhleri maalitud), Kreutzwaldi kirjad J. Köhlerile, F. R. Fählmanni kirjad F. R. Kreutzwaldile, M. Weske kirjad J. Köhlerile.

Kuukirja „Eesti Kirjanduse“ tellimise hind on postiga 3 rbl., talituse asemikudelt Tartust ise ära viies 2 r. 50 kop. Üksik number 30 kop. Võlgu tellimised jäävad tähelepanemata. Adressi muutmise 10 kop.

Kaduma läinud numbrite asemele saadetakse teised ainult siis, kui kadumisest kahe kuu jooksul, numbri ilmumisest arvatud, teatatakse. Üksikute numbrite müüjaid palutakse aastakäikused mitte lõhkuda, sest et poolikuid aastakäikused ilma sellekohase lepinguta müüjatelt mitte tagasi ei võeta.

Üksikuid numbrid müüvad ja võtavad tellimisi vastu järgmised talituse asemikud: Tallinnas A. Buschi raamatukpl.; Pärnus J. Karu ja A. Küngi raamatuk.; Viljandis H. Leoke'se rmtkpl.; Tartus „Postimehe“ ja K. Sööt'i raamatukpl. Muidu oleks otsekohene tellimine postiasutuste kaudu väga soovitatav.

Tellimise aadress: Kuukirja „Eesti Kirjanduse“ toimetuse, Tartus, (Vene keeli: ВЪ редакцію журнала „Eesti Kirjandus“ въ гop. Юрьевъ, Лифл. губ.)

Toimekond loodab, et Eesti keele, kirjanduse ja ajaloo sõbrad tarvilikku kuukirja ise rohke tellimisega jõude toetavad ja kooli- ja vallavalitsusi, kui ka seltside eestseisusi ja lugemise ringkondi elavale osavõtmi- sele äratavad. Kuukirja senised aastakäigud tunnistavad, et tema ümber ikka laiemalt kaastöölisi kogub, kes rahuloldavalt oma ülesannet täita suudavad, nii kaugelt kui see meie kitsastes oludes võimalik on. Lugejad omalt poolt aidaku kaasa, et kuukirjas avaldatud harutused mõtteid liikuma ja selgitama pääseksid ja et tema ainealine alus kindlustatud saaks. Kasvab osavõtmine, siis kangeneb ka kuukirja võimine.

Kuukirja „Eesti Kirjanduse“ toimekond.

Vastutav toimetaja ja väljaandja J. Jõegever. — Tegev toimetaja V. Grünthal.